

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Luboš Frýba

Historie kapucínského kláštera v Žatci

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Milan Buben, Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 5. 2021

Luboš Frýba

Bibliografická citace

Historie kapucínského kláštera v Žatci [rukopis]: Bakalářská práce / Luboš Frýba; vedoucí práce: PhDr. Milan Buben, Ph.D. -- Praha, 2021. -- 75 s.

Anotace

Cílem této práce je představení dějin kapucínského kláštera v Žatci od jeho založení v r. 1676 po zrušení v r. 1950. Samotnou klášterní historii předchází prezentace kapucínského řádu a stručné dějiny Žatce se zaměřením na vývoj víry ve městě. V rámci klášterní historie jsou přiblíženy také významné osobnosti spjaté s touto památkou. Další část se věnuje umělecké výzdobě klášterního kostela Korunování Panny Marie a uměleckým dílům samotného kláštera, které se dochovaly v jiných institucích. V závěru práce je ukázán současný stav celého klášterního komplexu a jeho plány do budoucna.

Klíčová slova

kapucíni, klášter, Žatec, dějiny

Abstract

This work aims to present the Capuchin Monastery's history in Žatec, from its foundation in 1676 to its abolition in 1950. The monastery history itself is preceded by a presentation of the Capuchin order and a brief history of Žatec with a focus on the development of religion in the town. Within monastic history, important personalities connected with this monument are also presented. The next part deals with the artistic decoration of the Monastery Church of the Coronation of the Virgin Mary and the works of art of the monastery itself, which have been preserved in other institutions. At the end of the work is shown the current state of the whole monastery complex and its future plans.

Keywords

Capuchins, monastery, Žatec, history

Počet znaků (včetně mezer): 107 270

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval PhDr. Milanu Bubnovi, Ph.D. za svědomité a konstruktivní vedení této práce a cenné rady; Mgr. Monice Merdové za pomoc a prvotní nasměrování na důležité zdroje; Mgr. Martině Tréglové za jazykové a gramatické korektury; Paní Janě Vanišové z badatelny SOA Litoměřice za vstřícný přístup a velkou trpělivost. Litoměřické diecézi za povolení pořídít si a použít fotografie z klášterního kostela Korunování Panny Marie; P. Pacifiku Miroslavu Matějkovi, O. F. M. Cap. za pomoc při identifikaci obrazu otce Angela. A v neposlední řadě své rodině za podporu a velikou pomoc. Děkuji i přátelům Kateřině a Zdeňkovi za pomoc a první kritiky mých textů.

Obsah

1. Kapucínský řád – vznik a obecné informace	10
1.1. Vznik	10
1.2. Organizace.....	11
1.3. Řádová spiritualita.....	12
1.4. Oděv a vzhled.....	13
1.5. Řádová architektura.....	14
1.6. Pohřby	14
2. Stručné dějiny Žatce do založení kláštera	17
2.1. Nejstarší období.....	17
2.2. Královské město	17
2.3. Žatec v husitské době	19
2.4. Habsburkové.....	22
2.5. Rekatolizace	23
3. Historie kláštera	25
3.1. Založení	25
3.2. Období klidu a Josefínské reformy	27
3.3. 19. století	27
3.4. Kvardianát P. Kamilla	28
3.5. Klášter po druhé světové válce.....	31
4. Umělecká výzdoba	34
4.1. Sochy před kostelem Korunování Panny Marie.....	34
4.2. Kostel Korunování Panny Marie.....	35
4.3. Varhany	43
4.4. Svícny.....	45
4.4.1. Dvanáct svícňů pro hlavní oltář z r. 1908	45
4.4.2. Svícny z r. 1932.....	45
4.5. Liturgická roucha a textilie v letech 1905-1929.....	46
4.6. Obrazy kapucínských světců a blahoslavených	47
5. Medailonky tří nejslavnějších osobností spjatých s dějinami kláštera.....	54
6. Současný stav a budoucnost kláštera	56
Závěr	58
Seznam použitých zkratk.....	60
Seznam literatury	61
Obrazová příloha.....	65
Seznam vyobrazení	72

Úvod

Kapucínský klášter v Žatci patří i přes svůj současný žalostný stav mezi nejvýznamnější památky ve městě. O jeho historii i současnost se zajímám již delší dobu, proto se tomuto tématu věnuji ve své práci.

V první části se zaměřuji na obecné informace o kapucínském řádu. Tuto problematiku je dle mého potřeba nastínit, neboť není dost dobře možné psát o historii kláštera bez vysvětlení, jak žili a fungovali jeho obyvatelé. Dále považuji za vhodné uvést alespoň stručné údaje o církevní historii Žatce do vzniku kláštera. Při svém příchodu do města měli kapucíni jak své četné příznivce, tak ale také stejně silné odpůrce. Pro pochopení smýšlení místních obyvatel je nutné aspoň krátké seznámení s vývojem víry ve městě, a to včetně utrakvistických církví či zkušeností měšťanů s fungováním bývalého minoritského kláštera v Žatci.

Počátky klášterní historie jsou známy především ze sekundární literatury. Historii od r. 1714 lze sestavit z klášterních kronik a jiných písemností, které jsou dnes uloženy ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích. Asi nejzajímavější epochou klášterních dějin je období kvardianátu P. Kamilla Pospíšila. Z této doby se zachovala bohatá korespondence, z níž je možné vyčíst například kontakty kláštera mimo Žatec. Z dochovaných textů lze vysledovat také části života některých řeholníků, a dokonce i stinné stránky klášterního života v podobě poklesků kapucínů místního konventu, a to třeba i těch, kteří sem byli „uklizeni“. Významným pramenem jsou zápisky pořízené po druhé světové válce, jež výborně dokumentují situaci sudetských Němců v celém Žatci.

Práce dále obsahuje popis současného stavu kláštera a jeho pravděpodobnou budoucnost, kterou si můžeme představit na základě novinových článků a reportáží místní televize. Její nedílnou součástí je i popis výzdoby klášterního kostela. Práce si neklade za cíl umělecký rozbor, ale především popis jednotlivých děl, aby byla ukázána poměrně bohatá umělecká výzdoba kostela. Z výzdoby konventu je pozornost věnována obrazům kapucínských světců ze sbírek regionálního muzea K. A. Polánka v Žatci. Pořízen je jejich ikonografický rozbor v souvislosti s životopisy jednotlivých světců. Na základě rozborů byla provedena identifikace dvou obrazů, u nichž se vůbec nebo částečně nedochovala nápisová pole.

Odborná literatura prozatím tento klášter spíše pomíjí. Důkladně se mu věnovaly dva stavebně historické průzkumy v letech 1998 a 2017. Díla, která klášter zmiňují, jsou

Žatec – historie / kultura / lidé od kolektivu autorů; Encyklopedie českých klášterů Dušana Foltýna, Petra Sommera a Pavla Vlčka; Encyklopedie řeholních řádů a kongregací Milana Bubna a Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století od Vavřince Rabase. V těchto knihách se jedná jen o krátké kapitoly, které o dějinách konventu hovoří velice stručně.

1. Kapucínský řád – vznik a obecné informace

1.1. Vznik

Kapucínský řád vznikl jako odnož řádu františkánů v r. 1525.¹ Na počátku stál Matouš z Bascia (františkán), který chtěl přísněji dodržovat řeholi sv. Františka, bez jakýchkoli výhod. Údajně se tak mělo stát poté, co se mu zjevil sv. František a vyzval jej k doslovnému dodržování řehole.^{2 3} V lednu 1525 uprchl Matouš do Říma, kde mu papež Klement VII. udělil ústní souhlas doslovně dodržovat Františkovu řeholi, nosit hrubý hábit se špičatou kapucí a kázat na různých místech. Jedinou podmínkou bylo, aby se každoročně dostavil před svého provinciála⁴ (podle Rabase na provinciální kapitulu) a ukázal tak svou příslušnost k františkánskému řádu.⁵ Když se Matouš dostavil téhož roku na kapitulu v Jesi, považoval provinciál P. Jan da Fano jeho chování za odpadlictví a dal jej uvěznit. Na svobodu byl propuštěn až po třech měsících díky intervenci vévodkyně Kateřiny Cibo z Cameria (příbuzná papeže Klementa VII.). Následný čas strávil na cestách, kde kázal, čas od času se uchýlil do samoty, aby se připravil na další misijní činnost.⁶ Původně tento františkán nezamýšlel zakládat nový řád, ale brzy jeho způsob života začal přitahovat první následovníky. Mezi nejvýznamnější patřili bratři Ludvík a Rafael z Fossambrone. Protože se původní povolení vztahovalo pouze na Matouše, požádal Ludvík papeže o svolení, aby i ostatní směli nosit hrubý hábit s kapucí, neholit se a žít poustevnickým životem na osamělých místech. Žádost byla poprvé zamítnuta, Ludvík ji proto předělal a odvolal se. Dne 3. července 1528 bylo papežem Klementem VII. vydáno apoštolské breve, které bylo následně se stejným názvem a datací sepsáno jako bula „Religionis zelus“, jíž byl řád uznán jako samostatný.^{7 8 9} V textu buly, který se dochoval z opisů je možné dohledat papežovo svolení žít podle nového způsobu: „...udělujeme tímto listem právo, abyste žili poustevnickým životem podle výše uvedené Řehole; nosili hábit se čtvercovou kapucí; přijímali do vašeho společenství kohokoli, jak diecézního klerika nebo kněze, tak i laika; nosili plnovous, jak

¹ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 128

² Rabas 1938, 4

³ Buben 2006, 363

⁴ Wieß 1821, 310

⁵ Rabas 1938, 5

⁶ Rabas 1938, 5

⁷ Hrudníková 1997, 71

⁸ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 128

⁹ Buben 2006, 364

vy tak i oni...“¹⁰ Kapucínský řád ale nezískal úplnou samostatnost, neboť jejich představený se stále zodpovídal generálnímu ministru františkánů-konventuálů (minoritů). Zprvu se nazývali „menší bratři poustevnického života“¹¹, jméno „kapucíni“ bylo patrně odvozeno z označení bratři s kapucí. Z dostupných pramenů uvedených na oficiálních kapucínských stránkách vyplývá, že poprvé toto označení použil papež Pavel III. v breve „Superioribus diebus“. „*Když v dřívějších dnech milovaný syn Ludvík z Fossombrone, jenž je sliby včleněn do Řádu tzv. bratří kapucínů...*“¹² Významné se pro kapucíny staly roky 1574, kdy jim bylo umožněno působit i mimo Itálii, a r. 1619, kdy bylo vydáno breve „Alias felicitis recordationis“ papeže Pavla V., jímž řádu udělil plnou samostatnost.¹³

1.2. Organizace

První konstituci nejpřísněji dodržující řeholi sv. Františka z Assisi vytvořil ještě sám Matouš z Bascia. Oficiálně byla řádová ustanovení přijata na generální kapitule v r. 1529. Na další kapitule v Albancině v r. 1536 byla přijata nová konstituce, která ještě zpříšňovala kapucínský život.¹⁴ Organizace řádu byla stanovena podobně jako u františkánů a minoritů.

Řeholníci se dělí na kněží a laické bratry, obvykle bývá při konventu zřizován ještě III. řád sv. Františka.^{15 16 17} (*Obr. č. 1 – Struktura kapucínského řádu*) V čele celého řádu stojí generální ministr sídlící v Římě,¹⁸ k ruce má skupinu pomocníků, tzv. generální definity (v současné konstituci nazývaní rádcí), a generálního prokurátora.¹⁹ Jeden z definitů zastává pozici generálního vikáře, zástupce generálního ministra, a v případě jeho smrti vede řád do další kapituly. Generální ministr je volen každých šest let na generální kapitule, voliteli jsou zástupci jednotlivých provincií.

Každou provincii řídí provinciál, který je volen jednou za tři roky provinciální kapitulou. Této kapitule se účastní kvardián a jeden zástupce (zvolený na konventní kapitule) z každého konventu. Mezi pravomoce provinciála patří např. přijímání nových

¹⁰ http://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/jdownloads/Historicke%20texty/1528_Religionis_Zelus.pdf, vyhledáno 8. 10. 2020

¹¹ Brčák/Wolf 2020, 27-28

¹² <https://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/historie/947-kapucinske-prameny>, vyhledáno 14. 10. 2020

¹³ Brčák/Wolf 2020, 28

¹⁴ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 128

¹⁵ Buben 2006, 362

¹⁶ Jirásko, 58

¹⁷ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 127

¹⁸ Hrudníková 1997,

¹⁹ Brčák/Wolf 2020, 31

členů (činí tak po poradě se svými definity). Tam, kde nelze vytvořit provincii, např. z důvodu malého počtu řeholníků, je vytvořen komisiariát s generálním komisařem v čele.²⁰

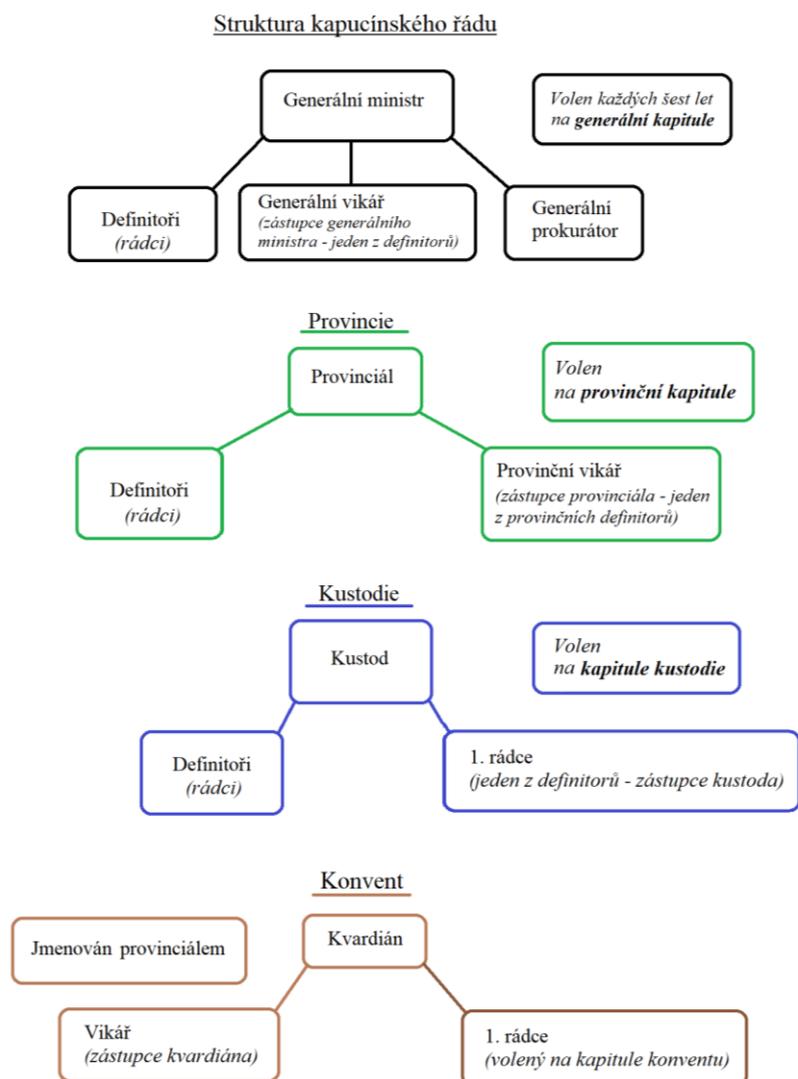
Provincie se dále dělí na kustodie, ty mohou spadat pod provinciála nebo přímo pod generálního ministra. V jejich čele stojí kustod se svými rádci (definity), z nichž první rádce plní i funkci jeho zástupce. Kustod a jeho rádci jsou voleni na kapitule kustodie.

Samotný konvent (klášter) vede kvardián, jehož zástupce má titul vikář a v čele menšího konventu (hospic) je superior. Dále se v řádu objevují pozice

jako novicmistr (stará se o novice), praefectus et praeceptor scholae seraphical (představený serafinské školy), lektori (zajišťují výuku na řádových školách a učilištích), director tertiarii Ordinis (duchovní vůdce III. řádu) a správce Lorety.^{21 22 23 24}

1.3. Řádová spiritualita

Kapucíni se svým způsobem života snaží co nejlépe naplnit apoštolský ideál. Členové kapucínského řádu by se měli spoléhat na Boží lásku a almužny. V novověku měli žít z toho co si sami vyžebřali či získali prací.²⁵ Jejich hlavní činností se stala společná

Obr. č. 1 – Struktura kapucínského řádu

²⁰ Brčák/Wolf 2020, 32

²¹ Buben 2006, 362

²² Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 128

²³ Jirásko, 58

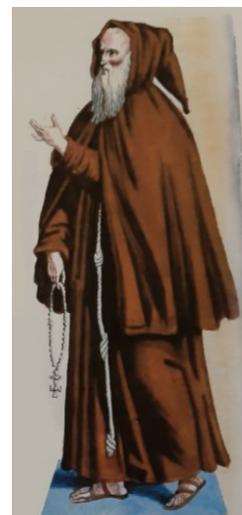
²⁴ Brčák/Wolf 2020, 32-33

²⁵ Brčák/Wolf 2020, 38

modlitba, které se podřizuje vše ostatní. Práce má být prostředkem obživy a dobročinnosti. Každý bratr se vyhýbá lenosti, jeho představení by mu měli přidělovat práci, v níž vyniká. Kapucíni si váží manuální práce a vykonávají i tu, která je považována za náročnou či obtížnou. Práce se ale nesmí stát nejvyšším cílem, tím musí zůstat modlitba.²⁶ Uvnitř řádu si jsou kněží i laici rovni, každý řeholník chápe všechny ostatní jako své bratry od Boha a s vděčností je přijímá. Kapucíni jsou společenství otevřené všem, sami sebe chápou jako bratry všech lidí bez rozdílu.²⁷ Své schopnosti dávají do služeb církve a především potřebným jako jsou chudí a nemocní, o které pečují i při nejrůznějších epidemiích. Duchovní útěchu poskytují hlavně v nemocnicích, věznicích a v minulosti i na popravištích.²⁸ Rovněž se věnují i misijní činnosti, a to jak doma, tak i v zahraničí, mezi křesťany i nekřesťany. Jako příslušníci mendikantských řádů kladou velký důraz na osobní chudobu a prostý způsob života.²⁹

1.4. Oděv a vzhled

Svým vzhledem se řádoví bratři snaží napodobit podobu sv. Františka z Assisi. (Obr. č. 2 Kapucín) Jako řádový oděv kapucíni nosí hrubý hnědý hábit se špičatou kapucí přepásaný provazovým cingulem, na kterém je zavěšený velký dřevěný růženec. Přes ramena mají krátký plášť z jednoho kusu látky, který je ze stejného materiálu a barvy jako zbytek oděvu. Jako obuv používají pouze sandály.^{30 31 32 33 34} Podle výrazné špičaté kapuce získali kapucíni své jméno (viz výše). Názory na její vznik jsou dvojí. P. Vavřinec Rabas v knize Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. stol. a Milan Buben ve své encyklopedii řádů a kongregací v českých zemích uvádějí, že když se Matoušovi zjevil sv. František, byl oděný v *“chatrném hábitu se špičatou kapucí”*.³⁵

Obr. č. 2 - Kapucín

Alice Bartůšková v monografii Paolo Piazza Pinxit uvádí, že kapuce vznikla na základě starých obrazů sv. Františka, na nichž má právě špičatou kapuci; na jejich základě tak

²⁶ <http://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/provincie/46-info/27-rehole>, vyhledáno 2. 10. 2020

²⁷ <http://www.kapucini.cz/index.php/home/onas/26-spiritualita>, vyhledáno 2. 10. 2020

²⁸ Bašta/Bašťová 2012, 93

²⁹ Buben 2006, 359-360

³⁰ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 128

³¹ Jirásko, 59

³² Buben 2006, 362

³³ Hrudníková 1997, 73

³⁴ Wieß 1821, 311

³⁵ Buben 2006, 363

vznikla domněnka, že takto se František skutečně oblékal.³⁶ Obdobnou teorii uvádí i J. K. Wieß v *Abbildungen sämtlicher geistlichen Orden männlich...*³⁷

Svůj prostý život ukazovali kapucíni také tím, že se neholili a nosili větší tonzuru. Do 18. stol. nepoužívali ani vlastní jména, ale volili si jméno řeholní, za kterým bylo uváděno místo původu, např. Paolo Piazza, řeholním jménem Cosma da Castelfranco (podle jeho rodného města).

1.5. Řádová architektura

Kapucínská chudoba a prostota je rovněž demonstrována na klášterních budovách. Přesnou podobu kláštera určovaly regule řádu. Kapucínské budovy (hlavně kostely) měly vypadat jako ty, které obýval sv. František. Nápadně podobný kapucínským kostelům je tak kostel Panny Marie Andělské poblíž Assisi, dnes umístěný ve stejnojmenném chrámu. Tento kostelík měl údajně postavit sám František z Assisi, který zde rovněž zesnul.³⁸ Na svých nových působištích kapucíni nepřebírali již existující stavby, ale sami budovali novostavby. Z toho důvodu byli v jejich řadách i řádoví architekti. Většina kapucínských kostelů má podobný vzhled a je tak snadno rozpoznatelná mezi ostatními. Vnější rozměry kostela mají odpovídat Šalamounovu chrámu v Jeruzalémě.³⁹ Kostely mají prostou fasádu bez výraznějšího zdobení s trojúhelným štítem. Nad vchodem je vždy umístěno vyobrazení Panny Marie či světce, kterému je kostel zasvěcen. Nemají věž, jen malý sanktusník se zvonem do 60 kg. Loď kostela má obdélný půdorys, stejně tak i kněžiště, které má rovné zakončení. Postranní kaple jsou počtem velice omezené, často se zde nalézá jediná, která je zasvěcena Panně Marii (pokud jí není zasvěcen celý kostel),⁴⁰ rovněž pokud není kostel orientovaný, měla by být na východ obrácena alespoň tato kaple. U větších kostelů bývají dvě kaple naproti sobě. Loď kostela byla vždy určena pro veřejnost, řeholníci samotní se modlili za hlavním oltářem; z tohoto důvodu je v oltáři umístěno okénko, odkud bylo možné sledovat mši. Vedle vstupu do kostela bývá ještě jeden menší vchod přímo do kláštera.

1.6. Pohřby

Kapucínská prostota a chudoba řeholníky doprovázela i po smrti. Pozůstatky zesnulého bratra byly uloženy do prosté rakve a přeneseny do hrobky pod kostelem.

³⁶ Bartůšková, 13

³⁷ Wieß 1821, 309

³⁸ Gajdošítková 2014, 27-31

³⁹ Buben 2006, 361

⁴⁰ V případě žatce se jedná o kapli sv. Josefa

U rakve se následně vysunulo dno a tělo mrtvého „propadlo“ na holou zem. Zemřelí byli oblékáni do řeholního oděvu (hnědý hábit s cingulem a růžencem), bratři, kteří byli členy řádu déle než padesát let dostali do rukou prostý kříž. Těla nebyla označována, nicméně o mrtvých se vedly pečlivé záznamy v nekrologiích (knihy se seznamem zemřelých; byly pořizovány kvůli modlitbám za zesnulé⁴¹) a v mortuáriích (pohřební štít se jménem zesnulého nebo skříňka se záznamy o mrtvých řeholnicích v daném konventu, obsahovaly jméno, datum úmrtí a stručnou charakteristiku dané osoby, mohlo být udáno i přesné místo uložení). V řádu obecně platila silná úcta k zemřelým a ve františkánské spiritualitě byla neodmyslitelnou součástí i povinnost modlitby za mrtvého.⁴² Zesnulí bratři tak svou komunitu neopouštějí, ale zůstávají v modlitbách. Pod klášterními kostely se ale nemusí nalézat pouze hrobky řeholníků. Kapucíni se stávali správci hrobek šlechtických rodů, jako např. v Roudnici nad Labem, kde se nalézá hrobka Lobkowiczů, v níž nalezla poslední odpočinek i Polyxena z Lobkowicz. Oproti kapucínům byli v těchto kryptách zesnulí ukládáni podle běžného způsobu v rakvích. Příkladem této praxe může být klášter v Praze na Hradčanech, kde je pod Svatou chýší (Santa Casa) umístěna krypta donátorů pražské Lorety, Lobkowiczů bílinských. Na rozdíl od ostatních hrobek je zde dlažba z mramoru a zesnulí leží v dřevěných malovaných rakvích, které jsou ještě v rakvích z cínu (jedná se zatím o domněnku, čeká se na průzkum hrobky). Objevovaly se i případy, kdy si zemřelý přál být uložen přímo mezi řadovými bratry podle jejich způsobu. Takovýto způsob lze vysledovat přímo v kostele Panny Marie Andělské na Hradčanech, kde mezi řadovými bratry leží hrabě Vilém Bedřich z Talmberga. Další takto uloženou osobností se po své smrti stal baron František Trenck v Brně. Ačkoli se to zdá podivné, mnoho mužů z řad šlechty projevovalo přání o tento způsob uložení k poslednímu odpočinku, kapucíni ho však poskytovali pouze významným donátorům. Možnost zřídit si pod kapucínským klášterem rodovou hrobku využili i vládnoucí Habsburkové.⁴³ V r. 1617 založila kapucínský klášter ve Vídni manželka císaře Matyáše Anna Tyrolská († 1618). Klášter byl i s hrobkou dokončen v r. 1633 a ještě téhož roku sem byly přeneseny sarkofágy Anny a Matyáše. Nevelkou hrobku rozšířil v r. 1657 císař Leopold I. I později docházelo k budování dalších pohřebních místností, k poslední

⁴¹ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 721

⁴² Bašta/Baštová 2012, 80

⁴³ Bašta/Baštová 2012, 79-83, 91-93

výstavbě pohřebních prostor došlo v 60. letech 20. stol., kdy vznikla tzv. Nová hrobka.⁴⁴
Naposledy byl do hrobky uložen korunní princ Otto von Habsburg († 4. červenec 2011).

⁴⁴ Lutovský/Bravemanová 2007, 55

2. Stručné dějiny Žatce do založení kláštera

Začátky kapucínského kláštera v Žatci nebyly rozhodně jednoduché. Pro jejich hlubší pochopení je nutné se nejprve alespoň stručně seznámit s žateckou historií a s dějinným vývojem víry ve městě. Tato kapitola se soustředí především na katolické a protestantské vyznání, jejichž vývoj nepochybně určoval i podmínky, do nichž přišel kapucínský řád; záměrně je proto vynechána židovská problematika ve městě.

2.1. Nejstarší období

Město Žatec patří mezi nejstarší města na našem území, první osídlení je doloženo již v průběhu 8. století. Nejstarší písemná zmínka o sakrální památce ve městě se objevuje přímo v první historické zprávě o Žatci z roku 1004. Kronikář Thietmar Merseburský v ní zmiňuje císaře Jindřicha II. a jeho tažení do Čech proti Boleslavu Chrabrému. Když dorazil před Žatec, místní mu sami otevřeli brány a začali pobíjet polskou posádku; zbylé polské vojáky nechal sám Jindřich umístit do kostela, aby je uchránil před smrtí.⁴⁵ Dlouho nebylo jisté, o který kostel se přesně jednalo. Podle starších historiků to byl chrám Nanebevzetí Panny Marie,⁴⁶ ten ale s největší pravděpodobností tou dobou ještě nestál. Jako pravděpodobnější se jeví románská bazilika neznámého patrocina, která stála severně od kostela Nanebevzetí Panny Marie, která zanikla na konci 12. století. Pravděpodobně rozebrána na stavební materiál pro stavbu kostela.⁴⁷ Významným církevním centrem se Žatec stal v r. 1099. Toho roku strávili na místním hradě Vánoce kníže Břetislav II. a polský kněz Boleslav.⁴⁸ „Téhož roku rovněž pozval kníže Břetislav svého sestřence Boleslava o Vánocích k hodům vystrojeným na hradě Žatci.“⁴⁹

2.2. Královské město

O Žatci jako o městě můžeme hovořit někdy ve 13. stol., kdy došlo k přerodu přemyslovského hradiště a jeho předhradí v město. Vyvrcholením tohoto procesu bylo udělení významných privilegií králem Přemyslem Otakarem II. v r. 1265.⁵¹ Ve středověku je v Žatci doloženo hned několik kostelů. Podle regionálního muzea K. A. Polánka se jich na území nacházelo patnáct a většinou je obklopoval hřbitov.

⁴⁵ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 20

⁴⁶ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 22

⁴⁷ Kolektiv autorů 2004, 90

⁴⁸ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 22

⁴⁹ Kolektiv autorů 2004, 90

⁵⁰ Hrdina/Bláhová/Moravová 2011, 152

⁵¹ <https://www.muzeumzatec.cz/historie-zatce.html>, vyhledáno 14. 10. 2020

Majoritně se ale dochovaly pouze jako archeologické vykopávky. Písemně jsou zachyceny teprve ve 2. polovině 14. století, ačkoli jsou daleko starší.

První archeologicky objevenou svatyní byl jednolodní **kostel sv. Víta**, původně dřevěná stavba z 11. stol., která byla po požáru přestavěna na kamennou. Poprvé je kostel sv. Víta zmiňován v r. 1388, kdy je zaznamenán odkaz jisté částky na sloužení mší. Již po r. 1409 ale kostel zaniká. Na dnešním Chelčického náměstí stál **Dřevěný kostel neznámého patrocina** z 1. pol. 11. století. Na počátku 12. století byl přestavěn a rozšířen, přičemž překryl i část hřbitova. U západního průčelí se nalézala věž. Patrně se jednalo o kostel vlastnický, se sídlem velmože v těsné blízkosti. Interiér kostela byl dlážděn šestistrannými dlaždicemi, mezery mezi nimi vyplňovaly dlaždice trojúhelné a po stranách byly čtvercové s bordurou. Šestiramenné na sobě nesly reliéfní výzdobu: poprsí panovníka se zrcadlovým nápisem NERO, gryfa a sfingu. Názory na jejich dataci se různí, prozatím se pohybují od 70. let 11. století. po 2. čtvrtinu 12. století. Přímo na náměstí Svobody stál kostel **sv. Kříže**. Tvořila jej obdélná loď a pravoúhlý presbytář. Předběžná datace je kladena do 2. poloviny 12. století. nebo 1. poloviny 13. století. Bohužel konkrétnější datace zatím není možná. Dnes se na jeho místě nachází malá chmelnička. Celá řada kostelů se nacházela na žateckém předměstí. V části označované jako Brandejs stály kostely sv. Michala a sv. Mikuláše, na základě těchto patrocinií je možné uvažovat o existenci možné kupecké osady. Dále můžeme hovořit o kostelech sv. Jakuba, sv. Martina, sv. Václava, sv. Máří Magdalény, sv. Jana Křtitele, sv. Jana Evangelisty, sv. Ondřeje aj. Kromě výše zmíněného kostela Nanebevzetí Panny Marie se jednalo o malé kostelíky.

První klášterní stavbou na území Žatce byl minoritský klášter s kostelem sv. Petra a Pavla, který stál v místech dnešního Žižkova náměstí. Poprvé je zmiňován v r. 1313, když zemřel Sulislav Pnětluk, toho času uvržený do klatby, kvůli které ho nikdo nechtěl pohřbít, až žatečtí minorité. Před vznikem radnice se zde scházeli měšťané, čemuž patrně odpovídaly velké rozměry klášterního refektáře.⁵²

Do 14. století lze o Žatci hovořit jako o katolickém. Obrat nastává, když se v tomto století objevuje hnutí nazývané valdenství. V r. 1329 obvinil žatecký rychtář skupinu měšťanů z kacířství (patrně myslel valdenství). Jak celý spor skončil není jisté. Silná valdenská skupina, ale přivedla do města inkvizici, která ve 40. letech 14. století poslala na hranici čtyři Žatečanky.⁵³ V souvislosti s reformními hnutími je třeba zmínit i příchod

⁵² Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 702

⁵³ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 28

Konráda Waldhausera do města, v r. 1365. Ten si svým vystupováním proti žebravým řádům proti sobě popudil místní minority. Ti se všemožně snažili Waldhauserova kázání narušit, poprvé zvoněním v klášterním kostele. Při jeho druhém kázání na náměstí vyšlo z kláštera osm řeholníků, kteří začali zpívat, potřetí již zcela otevřeně volali, že Waldhauserova kázání jsou lživá.^{54 55} Jinak se jednalo o století významné i pro katolíky, velké gotické přestavby se dočkal děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie (patrně po požáru). Ke stavební činnosti došlo zřejmě i v minoritském klášteře – z r. 1386 se dochovala zpráva o kvardiánu Gerhardovi označovaném jako „řizovateli staveb“.^{56 57} Asi kolem poloviny tohoto století bylo na předměstí Dvorník založeno probošství sv. Prokopa benediktinského kláštera Porta apostolorum (dnešní Postoloprty).⁵⁸ Důležitou institucí byla rovněž městská škola. Není přesně jasné, kdy vznikla, ale jako nejpravděpodobnější se jeví 14. století. První zpráva o ní je z r. 1335, když Jan Lucemburský předal školu žateckým měšťanům na úkor církve. V jejím čele stál rektor, během poslední čtvrtiny 14. století tento úřad zastával i autor „Oráče z Čech“ Jan ze Žatce. Výuka na škole byla vždy na vysoké úrovni, její studenti často pokračovali na univerzitě v Praze. Na univerzitě dokonce vyučoval i žatecký rodák Briki Coblenczer (v r. 1412 zastával úřad děkana artistické fakulty).⁵⁹

2.3. Žatec v husitské době

Pravděpodobně z Prahy se prostřednictvím studentů do Žatce dostaly reformní myšlenky. Tyto myšlenky se mohly následně rozvíjet i mezi místními členy kněžstva, kterého bylo v Žatci značné množství (díky vysokému počtu kostelů a klášterů). Neopomenutelná je i pravděpodobná návštěva Jana Husa ve městě.⁶⁰ Počátkem 15. stol. byli v Žatci usmrceni tři duchovní - jeden upálen a dva utopeni; tato úmrtí měli na svědomí žatečtí měšťané, kteří se patrně inspirovali protiodpustkovými bouřemi v Praze (1412). Převážně v chudších vrstvách se projevoval největší radikalismus, který ještě doplnily nejrůznější náboženské vize. Mezi ně patřil i tzv. chiliasmus – představa, že v polovině února 1420 nastane konec světa, při němž se Žatec měl stát jedním z pěti vyvolených měst. Do města tak začaly proudit velké chiliastické poutě, které přispěly

⁵⁴ Kolektiv autorů 2004, 136

⁵⁵ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 28

⁵⁶ Kolektiv autorů 2004, 136

⁵⁷ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 27

⁵⁸ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 702

⁵⁹ Kolektiv autorů 2004, 30

⁶⁰ Kolektiv autorů 2004, 139

k větší radikalizaci obyvatel a vyvrcholily zničením minoritského kláštera a postoloprtského probošství. K zániku těchto staveb notně přispěly také velké nepokoje, které nastaly po smrti krále Václava IV. (†16. 8. 1419).^{61 62} Přívrženci chiliasmu ale ve městě ztráceli vliv, hlavně poté, co nedošlo k jimi avizovanému konci světa.

Postupně se Žatec přidal k městům, kam mohli přicházet zastánci reformních názorů, ovšem po ztrátě vlivu chiliasmu nastal v Žatci pokles extrémnějších směrů i v husitství. V této souvislosti se hovoří i o vyhnání Němců, pro tehdejší obyvatele ale nebyla národnost až tak důležitá jako náboženské vyznání konkrétní osoby.^{63 64} Z pramenů vyplývá, že ani nedošlo k nějaké podstatné změně v sociálním složení obyvatel, úředním jazykem byla čeština, kterou v té době ovládali i jazykově němečtí obyvatelé.⁶⁵ Radikály lze ale v Žatci najít, a to v souvislosti s vojskem, které si město drželo. Bojovníci byli nabírání především z řad místních obyvatel. V r. 1420 se císař Zikmund Lucemburský vypravil s první křížovou výpravou do Čech. Žatec a Louny na to zareagovaly vytvořením jakéhosi polního vojska a jejich bojovníci společně s tábory ještě téhož roku dorazili na pomoc císařem obležené Praze. Zde se žatecko-lounské oddíly podílely na obléhání Pražského hradu, společně s tábořskými čekaly u Strahova na příchod křižáků a také s jejich pomocí došlo k obměně městské rady. Ještě před tažením do Prahy ale stačilo žatecké a lounské vojsko vypálit benediktinský klášter Porta Apostolorum (dnešní Postoloprty), přičemž byla zničena i bohatá klášterní knihovna.⁶⁶ V červenci 1421 se Žatečtí podíleli i na vypálení klášterů v Doksanech a Oseku.

Kritické období Žatci nastalo v polovině září 1421, kdy k městu dorazila vojska císaře Zikmunda, která již dříve dobyla Slaný a Louny. První útok na město nastal 19. září 1421, ten ale skončil neúspěchem. Město bylo totiž velice dobře opevněné, a to včetně předměstí. Navíc se ještě před příchodem křižáků do Žatce stahovali kališníci z okolí, díky čemuž zde bylo asi 6 000 obránců. Křižácké útoky se opakovaly ještě šestkrát, ale všechny skončily neúspěchem. Což vedlo nejen k velkým ztrátám na životech, ale i k naprostému psychologickému rozvratu v Zikmundově vojsku. Posledním zoufalým pokusem dobyvatelů bylo zapálení města. Útočníci začali přivazovat sirné svíčky na domácí ptactvo, které pouštěli za hradby – i tento pokus však skončil debaklem.

⁶¹ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 32

⁶² Kolektiv autorů 2004, 139, 141

⁶³ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 30

⁶⁴ Kolektiv autorů 2004, 139

⁶⁵ Kolektiv autorů 2004, 140-141

⁶⁶ Kolektiv autorů 2004, 142

Křižáci od města odtáhli 2. října 1421, Žatec se tak spolu s Prahou a Tábořem stal hlavní oporou husitství.^{67 68} V husitské době je v Žatci dvakrát doložena přítomnost Jana Žižky, který se sem stáhl v listopadu 1421 (pouze krátký pobyt) a znovu v červenci 1424. V r. 1431 bylo Žatecko popleněno míšeňskými vojsky páté křížové výpravy. Ve městě se opět začal šířit radikální směr, ten ovšem ztratil vliv po bitvě u Lipan (1434). Nakonec se Žatec připojil k městům holdujícím císaři Zikmundovi, ten městu přiznal majetky získané z klášterů a církevních institucí a obce Staňkovice, Podbořany, Vroutek a Liběšice. V srpnu 1437 císař Zikmund Žatec sám navštívil, celé město mu vzdalo hold a složilo přísahu věrnosti. Ještě před samotnou návštěvou Žatečtí splnili Zikmundovi jedno přání, a to tím, že z města vyhnali dva představitele radikálního kališnictví: Petra Payne zv. Engliš a Václava Korandu.^{69 70} Teprve po Zikmundově smrti se radikální část Žatce vzpamatovala. V té době byla celá země rozdělena kvůli volbě nového krále – katolíci podporovali Albrechta Habsburského a kališníci, včetně Žatce, si přáli polského krále. Podpora polského krále přivedla žatecké vojsko k bitvě u Želenic (23. září 1438), kde byla husitská vojska, se ztrátami přes 1 500 osob, poražena. Asi 1 400 husitů bylo zajato, včetně žateckého purkmistra Lukáše; propouštění byli až po zaplacení výkupného.⁷¹ Když se do čela kališnické společnosti dostal Jiří z Poděbrad, mohl se rovněž těšit podpoře Žatce a Loun, které jej podporovaly a byly i při volbě Jiřího zemským správcem na sněmu v r. 1452.

Druhá polovina 15. století se více méně nesla v duchu urovnaných vztahů s panovníkem, touto dobou mělo město vlastní prapor (zprávy o jeho podobě se nedochovaly) a rovněž vznikaly nové hradby s baštami. Dobré vztahy s králem dokumentuje i rok 1470, kdy Jiří z Poděbrad Žatci vrátil privilegium pro svobodné kšaftování měšťanů. Ve městě se však opět vyskytlo valdenství, v r. 1456 zde proběhla sešlost valdenských kazatelů. Žatecem tak prošla řada významných valdenských představitelů jako Fridrich Reiser, Matěj Hagen aj. a také zde pobýval i německý radikální reformátor Tomáš Müntzer. V žatecké historii se objevuje i jméno Jiříkova nástupce Vladislava Jagellonského.

⁶⁷ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 35

⁶⁸ Kolektiv autorů 2004, 142

⁶⁹ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 35-36

⁷⁰ Kolektiv autorů 2004, 150

⁷¹ Kolektiv autorů 2004, 150, 151, 164

V r. 1479 král řešil spor mezi „starými“ a „novými“ konšely, důvod rozepře není přesně znám. Pravděpodobně byli staří konšelé obviňováni, že ztratili nebo zatajili některá privilegia a statuta.^{72 73}

Na počátku 16. stol. se Žatec připojil ke sporu královských měst se šlechtou. Města požadovala, aby směla zasedat na zemském sněmu a zároveň aby byly omezeny podnikatelské možnosti šlechty, např. vařit pivo. Města se seskupila do jakéhosi ochranného spolku. Zajímavé je, že zde Žatec stojí uveden na čtvrtém místě, hned za Prahou, Kutnou Horou a Hradcem Králové. Ačkoli z počátku nevypadala situace pro města dobře, nakonec si hlas na sněmech vydobyla, musela ale ustoupit šlechtě v jejím hospodářském podnikání.⁷⁴ Když v r. 1526 vyrazil král Ludvík Jagellonský proti Turkům, byla mu poslána pomoc i z Čech. Vojska vyrazila ve dvou skupinách, přičemž v té první byl i oddíl ze Žatce, který se dokonce zúčastnil bitvy u Moháče (druhý oddíl nestačil dorazit včas).⁷⁵

Ve 20. letech 16. stol. se do města dostaly reformační Lutherovy myšlenky, které přinášeli hlavně studenti z univerzity ve Wittenbergu. Přímo ze Žatce pocházel jeden z přívrženců Luthera Havel Cadera, který byl ale nakonec vypovězen a skončil jako hostinský v Německu. Jak již bylo řečeno, tyto nové reformační myšlenky přinášeli především studenti, a to i ti, kteří absolvovali školu v Žatci. I v 16. stol. si místní škola stále držela dobrou pověst. Vyučovali zde jedni z nejvzdělanějších mužů tehdejší společnosti, jako Valentin Meziříčský, astronom, matematik a humanista z okruhu Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, nebo Martin Bacháček, přítel Keplera a pozdější rektor pražské univerzity. Rovněž mezi vyučujícími se nalézali velcí přívrženci lutherství, příkladem může být jistý Mikuláš Černobíl.^{76 77}

2.4. Habsburkové

Velkou ránu městu přinesla jeho účast v prvním protihabsburském povstání, které skončilo vítězstvím Ferdinanda I. Žatci, podobně jako jiným městům, byla uložena pokuta, dále byl vydán rozkaz strhnout městské hradby a brány, proběhla konfiskace všech městských statků, veškerých privilegií a výsad. Tyto „sankce“ byly nakonec zmírněny, hradby byly strženy jen z části a brány zůstaly zachovány s tím, že

⁷² Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 37

⁷³ Kolektiv autorů 2004, 156-159

⁷⁴ Kolektiv autorů 2004, 159

⁷⁵ Kolektiv autorů 2004, 160

⁷⁶ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 41-42

⁷⁷ Kolektiv autorů 2004, 165

až do r. 1581 musely zůstat stále otevřené. Privilegia se však po třech měsících městu navrátila. Zabavené statky město postupně vykoupilo zpět, nicméně i tak znamenala králova nařízení pro město velkou hospodářskou újmu.⁷⁸

Po vypuknutí dalšího stavovského povstání, tentokrát proti Ferdinandovi II., se Žatec opět připojil k povstalcům. Do nástupu Fridricha Falckého bylo v Čechách ustanoveno zemské direktorium, které dočasně spravovalo zemi. V jeho řadách se objevil i zástupce Žatce, Maxmilián Hošťálek z Javořic. Dne 27. října 1619 se ve městě zastavil Fridrich Falcký při cestě na svou pražskou korunovaci. Přivítán byl městskou radou a purkmistrem, který mu předal symbolický klíč od města. Nocleh Fridrichovi poskytl přímo Hošťálek ve svém domě. Z města si budoucí král odvezl darem měděnou dekorační mísu v hodnotě 400 kop. Obrat nastal, když se do Čech dostala vojska katolické ligy a císařského vojska. Na konci října se u Žatce objevily císařské jednotky. Než ale došlo ke střetu, dorazila zpráva o bitvě na Bílé hoře, v důsledku čehož se město vzdalo. Žatci byl zabaven městský majetek a velká část výbroje. Nejvýraznější žatecký představitel Maxmilián Hošťálek byl 28. února 1621 zatčen a 21. června téhož roku setnut katem Mydlářem na Staroměstském náměstí v Praze. Jeho hlava se vrátila do Žatce a byla pro výstrahu vystavena na Pražské bráně.^{79 80}

2.5. Rekatolizace

Do Bílé hory Žatec obývalo jen velice malé množství katolíků. Období třicetileté války znamenalo pro město úbytek obyvatel a velké zadlužení. Až na jednu výjimku se Žatec nebránil příchozím vojskům, jejichž ubytování a stravu museli zajišťovat místní obyvatelé (městské opevnění stačilo maximálně na obranu před místními lapky). Další úbytek žatecké populace nastal také kvůli emigračním vlnám. První nastala asi v r. 1625, tehdy na Žatecku a Lounsku probíhala rekatolizace prováděná plukovníkem Martinem Huertou. Jeho metody byly mnohdy velice drsné, zahrnovaly nejen pálení nekatolických knih, ale i tělesné tresty, vězení nebo pokutu 5 zl. za každou zmeškanou mši. Za jeho působení se počet emigrantů vyšplhal na 135 doložených osob, ve skutečnosti jich asi bylo mnohem více. Je ale také nutné podotknout, že část emigrantů se po nějaké době vrátila zpět – ztráta rodinného majetku pro ně znamenala větší újmu než změna víry. Druhá vlna nastala v r. 1627 po vydání Obnoveného zřízení zemského. V listopadu 1631 se města zmocnila saská armáda, s níž se vrátila část emigrantů včetně dvou synů

⁷⁸ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 43

⁷⁹ Kolektiv autorů 2004, 221-222

⁸⁰ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 44-45

Maxmiliána Hošťálka. Tehdy také došlo k sejmutí lebky popraveného primátora a k jejímu pietnímu pohřbení (po vyhnání Sasů byla exhumována a opět vystavena). Nadvláda Sasů ale trvala jen do února 1632, poté se města zmocnila císařská armáda, když využila poslední noc masopustu, kdy byla většina saské armády a měšťanů silně pod vlivem alkoholu.

Velkou ránu pro Žatec znamenala i morová rána v letech 1630 - 1640, při níž zemřelo asi tisíc lidí. V r. 1635 nebyl umožněn vstup do města polské posádce, která následně zapálila Dolní předměstí. Požáru padly za oběť i dva kostely sv. Máří Magdalény a sv. Martina. Navzdory všemu probíhala rekatolizace celkem úspěšně. Pro velký nedostatek kněží začali v Žatci působit premonstráti, kteří zde od poloviny 17. stol. měli i své kazatele (jednoho pro česká a druhého pro německá kázání). O tom, jak byla rekatolizační snaha úspěšná, svědčí dva dokumenty. Jedním je soupis obyvatel z května 1651, kde je uváděno už jen pět nekatolických obyvatel. Druhým je zpráva rekatolizačních komisařů, kteří do města přijeli v r. 1652, ti uvádějí devadesát jedna nekatolíků, přičemž se jim podařilo devadesát z nich obrátit ke katolické víře. Dodnes není jasné, ve kterém dokumentu byla čísla zkreslena.⁸¹

Velice důležitým byl rok 1651, kdy se město poprvé seznámilo s řádem kapucínů, kteří přišli z Mostu, aby dočasně vykonávali duchovní službu za nemocného děkana.⁸²

⁸¹ Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992, 44-46

⁸² Kolektiv autorů 2004, 224-260

3. Historie kláštera

3.1. Založení

Záměr založit v Žatci kapucínský klášter se zrodil někdy na začátku 70. let 17. století. Zakladatelkou kláštera byla Ludmila Eva Františka hraběnka z Kolovrat, která se rozhodla zaplatit výstavbu kláštera i s kostelem, a to na libovolném místě. Vybrán byl Žatec, ve kterém se tou dobou žádný klášter nenalézal a který byl v dostatečné vzdálenosti od jiných žebravých konventů⁸³ - nejbližší stály v Kadani (františkáni) a v Mostě (kapucíni). Usadit se na tomto místě schválila řádová kapitula konaná v srpnu 1674.⁸⁴ Královské město o příchod kapucínů prý několikrát samo žádalo, což shodně uvádějí knihy V. Rabase, M. Bubna a D. Foltýna s P. Sommerem a P. Vlčkem.^{85 86 87} O tom, že se jednalo o přání celého města, lze pochybovat, neboť žatecká rada si stanovila podmínku, že město nebude přispívat na stavbu kláštera ani na jeho provoz.⁸⁸ Navíc, jak uvádějí autoři Rabas a Buben, pro příchod kapucínů byla jen část obyvatel; další nechtěli ve svém městě klášter vůbec a část žádala příchod františkánů z Kadaně,⁸⁹ kteří velice stáli o vybudování svého kláštera v Žatci.⁹⁰

Kapucínský řád se ve městě usadil roku 1675. Hned po svém příchodu se řeholníci začali snažit o to, aby si naklonili i obyvatele z řad svých odpůrců, což se jim podařilo, a tak se nakonec s příchodem kapucínů smířili i žatecký rychtář či děkan. Nutno podotknout, že kapucíni měli podporu některých vlivných Žatečanů, jako například purkmistra Kristiána Ferdinanda Ungara z Rittersburku či dalších významných měšťanů, mezi jinými Jana Hossmanna nebo Daniela Nataniela Náhlíčka. Kapucínům byl na tři roky do užívání provizorně propůjčen malý kostelík sv. Jakuba. Dočasné ubytování našli v domě svého příznivce Václava Norberta Sscherzera.⁹¹ Na základě rozhodnutí kapituly z roku 1674 podal provinciál P. Martin Moravius žádost o výstavbu kláštera, kterou následně potvrdil císař Leopold I.^{92 93}

⁸³ Kolektiv autorů 2004, 260

⁸⁴ Zahradník 2017, 8

⁸⁵ Buben 2006, 434

⁸⁶ Rabas 1938, 56

⁸⁷ Foltýn/Sommer/Vlček 1998, 703

⁸⁸ Zahradník 2017, 8

⁸⁹ Buben 2006, 434

⁹⁰ Rabas 1938, 56

⁹¹ Buben 2006, 434

⁹² Kolektiv autorů 2004, 260

⁹³ Zahradník 2017, 8-9

Pro výstavbu kláštera bylo potřeba najít vhodné místo. Město nabízelo kapucínům parcelu pod vrchem, který se nazýval Alter Berg. Tento návrh ale řád odmítl, neboť kvůli poloze pod kopcem by řeholníci neměli na zahradě příliš soukromí. Vadila jim také velká vzdálenost od města, kvůli níž by nebylo možné vybírat almužny. Toto původně nabízené místo, na němž byla později postavena socha sv. Josefa,^{94 95} se nacházelo vzdušnou čarou asi jeden kilometr od městských hradeb, a i dnes leží na samém okraji Žatce. Určit jej lze podle názvu ulice „Starý vrch“ (patrně odkaz na lidový název kopce) a již zmiňované sochy sv. Josefa. Jedná se o barokní skulpturu z roku 1715.⁹⁶ Světec u levého boku drží malého Ježíška a svůj atribut, rozkvetlou hůl. Socha není příliš kvalitní, navíc je velmi poškozená, takže rukopis sochaře se již téměř ztratil. (*obr. č. 3 – socha sv. Josefa*)

Vhodné místo našli kapucíni nedaleko Červené brány. Stavbě kláštera a jeho zahradě musely ustoupit sady, vinice, zahrady, dva dvory a tzv. Vodičkův špitál u kostela sv. Jakuba, který město prodalo řádu za 300 zlatých.⁹⁷ Většinu pozemků a budov na nich stojících získali kapucíni od svých příznivců, kteří jim je prodali často i pod cenou. Příkladem může být Jan Hossmann, jenž řádu prodal pozemek s nákladně postavenou budovou za cenu 600 zlatých,⁹⁸ skutečná hodnota byla přitom odhadnuta na 1 900 zlatých. Další příznivec, Bohuslav Kryštof Meier z Wolkenbachu, a jeho žena Apolónie Veronika darovali svůj sad a vinici zcela zdarma. Před vybudováním samotného kláštera vznikl jakýsi řádový hospic. Jeho prvním superiorem byl P. Bartoloměj Mostecký, který jej obýval společně s dalšími třemi bratry, P. Honorátem Kláštereckým, P. Samuelem Bílinským a br. Sixtem Štýrským.

Ještě před stavbou kláštera byli určeni čtyři architekti, kteří měli stavbu projektovat a dohlížet na její průběh. Na kapitule v srpnu 1674 byli vybráni P. Bruno Budějovický, P. Elzear Slezský, P. Jiří Mnichovský a P. Florinus Štýrský, jehož v roce 1677 nahradil P. Honorát Klášterecký. Autorem výsledné podoby kláštera byl patrně P. Bruno Budějovický nebo P. Elzear Slezský, oba byli tou dobou již zkušenými architekty s bohatou minulostí.⁹⁹ Plány žateckého kláštera se bohužel nedochovaly, což je pro kapucínské konventní budovy zcela netypické. Stavba započala v roce 1675 a dokončena byla roku 1683, kdy proběhlo slavnostní vysvěcení klášterního kostela

⁹⁴ Zahradník 2017, 9

⁹⁵ Kolektiv autorů 2004, 260

⁹⁶ Datace na podstavci sochy

⁹⁷ Buben 2006, 434

⁹⁸ Rabas 1938, 56

⁹⁹ Zahradník 2017, 10

Nanebevzetí a Korunování Panny Marie. Světícím biskupem byl Jan Ignác Dlahoweský z Dlouhé Vsi.^{100 101}

3.2. Období klidu a Josefínské reformy

V následujících letech probíhaly v klášteře pouze menší stavební zásahy soustředující se především na kostel. Větší dění v klášteře nastalo za kvardiána P. Barnabáše Mosteckého, kdy bylo nutno provést stavební úpravy, které vedly k zamezení přístupu žen do klauzury. Tyto zásahy byly přímou reakcí na bulu papeže Benedikta XIV., který nařídil přísné dodržování klauzury pod trestem exkomunikace. I za dalších kvardiánů byly realizovány různé stavební práce, ovšem ne tak velkého rozsahu.¹⁰²

Během 18. století zachvátil město šestkrát požár, avšak klášter pokaždé zůstal jako zázrakem ušetřen. Skutečné ohrožení pro něj ale znamenaly reformy císaře Josefa II. V roce 1783 byla zrušena některá náboženská bratrstva a roku 1786 byly na základě dvorského dekretu uzavřeny prakticky všechny kostely v Žatci, s výjimkou děkanského kostela. S roky 1785 a 1789 jsou spojeny pokusy uzavřít i klášter, avšak městská rada se postavila za jeho zachování. Jako důvod uváděla pastorační činnost nad 5 000 věřícími města, na niž by v případě zrušení konventu zůstalo jen pět kněží děkanského kostela. Na základě žádosti žateckých radních bylo nakonec rozhodnuto klášter ponechat; toto rozhodnutí přišlo pouhý den před jeho plánovaným zrušením.^{103 104}

3.3. 19. století

Velký stavební ruch nastal v klášteře od roku 1828, v době kvardianátu P. Michala Angela z Krásné Lípy. Opravena byla sakristie, nalézající se tou dobou ve velice žalostném stavu, dále klášterní střecha a zdi, nově byla vydlážděna křížová chodba a z velké části byl stržen klášterní lazaret, z nějž zůstala zachována pouze malá část. Rovněž byl předlážděn refektář a opraveno bylo i jeho táflování. Také byly zvětšeny cely.¹⁰⁵ Stavební práce na klášterních budovách probíhaly po zbytek 19. století. Docházelo i ke kuriozitám, jako například roku 1883, kdy byla část klášterní zahrady pronajata fotografu Wenzelu Langmannovi, jenž si zde zřídil ateliér. V roce 1898 postavil Karel Schröder nový dřevník a o rok později vybudoval novou žumpu.¹⁰⁶ Funkční období

¹⁰⁰ Zahradník 2017, 11-12

¹⁰¹ Buben 2006, 434

¹⁰² Zahradník 2017, 14

¹⁰³ Kolektiv autorů 2004, 281-282

¹⁰⁴ Zahradník 2017, 15

¹⁰⁵ Zahradník 2017, 17-18

¹⁰⁶ Zahradník 2017, 22-23

kvardiánů, kteří se pouštěli do rozsáhlejších úprav, se pohybovalo přibližně od jednoho roku do šesti let.¹⁰⁷

3.4. Kvardianát P. Kamilla

V roce 1900 se kvardiánem žateckého kláštera stal devětadvacetiletý P. Kamill Pospíšil, který tento úřad zastával až do roku 1938;¹⁰⁸ pouze v letech 1919 až 1922 měl tříletou přestávku, kdy vykonával funkci provinciála. S pětatřiceti lety ve funkci se stal nejdéle sloužícím kvardiánem v historii kláštera. Prvních jedenáct let v úřadu musel P. Kamill řešit převážně stavební záležitosti týkající se klášterní budovy, která byla tou dobou v neutěšeném stavu. Bylo nutné opravit střechy, zahradní zdi a stěnu sakristie. Severní zeď a roh sakristie byly již natolik poškozené, že ničily přilehlé stropy; musel být vyřešen také špatný stav schodů a toalet. Znovu byly zvětšeny cely pro řeholníky, vybudován byl též nový vstup do sklepa. V roce 1911 bylo nezbytné rozbourat a opětovně vystavět severozápadní roh kláštera.¹⁰⁹

Jako zajímavost lze uvést, že v době stavebních prací musel kvardián řešit i takové záležitosti, jako výpomoc pro klášterní kuchyni v Horšovském Týně, kde, jak vyplývá z jednoho z dopisů, chyběla pracovní síla. Nový kuchař pro horšovskotýnský klášter byl sice nalezen v Třebíči, protože se však musel zúčastnit vojenského cvičení v délce šedesáti čtyř dnů, znojemský klášter zprostředkoval, aby byl jako záskok na květen a červen „zapůjčen“ žatecký kuchař P. Hugo.¹¹⁰

Během první světové války byl v konventu, stejně jako na mnoha jiných místech v Žatci, zřízen lazaret.¹¹¹

V letech 1916 až 1919 zastával P. Kamill funkci definitora. Sám toto období hodnotil velice kladně, neboť za tuto dobu slyšel jen málo špatného na jednotlivé konventy, a pokud se přece jen něco přihodilo, byl provinilci stanoven trest a ten jej poslušně přijal.¹¹² Vyvrcholením Kamillovy kariéry bylo zvolení provinciálem roku 1919.¹¹³

Za dobu svého porvencialátu poznal, že je nejlepší, aby řeholníci nedávali peníze do společné pokladny – „*nebylo by se stalo, že za 207 000 K věnovaných ARP. Augustinem zbylo jen 42 %, a tato mají Kursovní cenu sotva 20 % původního obnosu*“.

¹⁰⁷ Zahradník 2017, 22-23

¹⁰⁸ Zahradník 2017, 23

¹⁰⁹ Zahradník 2017 23-24

¹¹⁰ Dopis Fr. Hilancia pro žateckého kvardiána ze 7. 5. 1904

¹¹¹ <https://hrobka.kapucini.cz/subdom/hrobka/index.php/cz/49-klaster-kapucinu/putovani-po-kapucinskych-klasterech/263-klaster-v-zatci>, vyhledáno 7. 5. 2021

¹¹² Kniha memorabiilí 1737-1950, 205

¹¹³ Buben 2006, 394

S financemi měl Kamill zřejmě již z doby, kdy zastával funkci definitora, neboť zde píše o nepříjemné zkušenosti. Tento zápis je, ale velice povrchní, bez jakékoli konkretizace: „*Neboť co můj předchůdce¹¹⁴ a já jsme měli za práci o skoro ostudu s provinčními penězi, to víme pouze my dva*“.¹¹⁵

Do éry Kamillova kvardianátu spadají i některé další nevšednosti. Tak například v roce 1929 se v Žatci objevil muž, který se vydával za místního řeholníka P. Benedikta. Tato osoba se po nocích pohybovala v místech, která jsou obecně považována za ne zcela nezávadná, a protože by si žatečtí obyvatelé mohli myslet, že se takových přestupků dopouští skutečný P. Benedikt, musel kvardián požádat o jeho přeložení.¹¹⁶

V roce 1936 byl do Žatce přeložen P. Termiliámus, příslušník rakouské provincie, který se provinil proti šestému přikázání. Samotný prohřešek však nebyl důvodem jeho přeložení, neboť v dopise z 20. srpna 1936 je popsáno, jak horlivě poté vykonával svou službu v Schleibs. Jeho nepřátelé však o prohřešku sepsali podrobnou zprávu, čímž se jeho pozice v Rakousku stala neudržitelnou. Z dochovaných písemností vyplývá, že výše zmiňovaný poklesek byl nejspíše ojedinělý. Na dalších řádcích totiž pisatel charakterizoval P. Termiliáma jako člověka, který rád pracuje, má vzorné chování a naprostou poslušnost. Jeho umístění do Žatce mělo být pouze dočasné a nejspíše se počítalo s jeho návratem do Rakouska.¹¹⁷ Lze předpokládat, že v žateckém klášteře byl přijat vlídně, neboť kvardián Kamill v dopise z 22. srpna 1936 píše, že doufá v dobré vztahy s novým členem, a zároveň ubezpečuje, že mu předá tolik práce, co jen bude moci, aby se mu v Žatci líbilo, než bude rehabilitován. Kvardián současně navrhuje, aby bylo P. Termiliámovi na dobu jeho pobytu v Československu změněno jméno, „*aby se předešlo zbytečným nepřístojnostem*“.¹¹⁸ Zda tak bylo učiněno, není přesně známo.

P. Termiliámus přišel do kláštera v době, kdy jeho osazenstvo tvořilo pět členů. Kromě kvardiána Kamilla zde byli další čtyři bratři, převážně české národnosti, pouze P. Lukáš byl národnosti německé. Díky zachovanému osobnímu výkazu pro diecézi v Litoměřicích je možné dohledat i data narození jednotlivých řeholníků. Průměrný věk v klášteře činil 61 let, přičemž nestarší byl již zmiňovaný P. Lukáš (89 let) a nejmladší Fr. Vít (29 let), který zastával pozici klášterního kuchaře. Zbylými řeholníky byli P. Paulin (72 let)

¹¹⁴ Předchůdce ve funkci provinciála

¹¹⁵ Kniha memorabilií 1737-1950, 206

¹¹⁶ Dopis P. Kamilla neznámému adresátovi z 28. 6. 1929

¹¹⁷ Dopis definitora P. Vavřince z Prahy pro žatecký klášter z 20. 8. 1936

¹¹⁸ Odpověď P. Kamilla z 22. 8. 1936

a vrátný Fr. Gratian (52 let).¹¹⁹ Z dalšího krátkého dopisu vysvítá jiná zajímavá skutečnost, a to ta, že mladí řeholníci museli vykonávat vojenskou službu, která v letech 1924 až 1933 trvala 18 měsíců.¹²⁰ V žateckém klášteře se vojna týkala Fr. Víta, za něhož přišel z Opočna jako náhrada Fr. Vendelín, pro nějž si kvardián vyprosil poslat povolání na vojenskou službu právě do Žatce.¹²¹

V roce 1936 přibyl do klášteře ještě jeden řeholník, Fr. Gorgonius Chrudimský, který zde zastával pozici fortnýře a sklepníka. P. Kamill o něm v jednom dopise uvádí, že je líný, ne příliš poctivý a poněkud více holduje alkoholu,¹²² což mu potvrdil i kvardián z Chrudimi; o problémech s alkoholem však nevěděl, neboť u něj neměl Fr. Gorgonius přístup k vínu. Jako jediné pozitivum chrudimský kvardián uvedl, že se Fr. Gorgonius hodí pro sbírky, které absolvuje velmi ochotně. Charakteristiku osoby Fr. Gorgonia shrnul slovy: „je to *normální Slovák, s nimiž naše provincie neučinila žádné terno*“.¹²³ Důležitá je i druhá, kratší část Kamillova dopisu do Chrudimi, v níž nechává pozdravovat P. Lina, kterému je připraven předat pozici kvardiána v Žatci a kterému slibuje poslušnost.¹²⁴ P. Linus však úřad žateckého kvardiána odmítl.¹²⁵ P. Kamill tak ve své funkci zůstal až do konce roku 1938. Završila se tak jedna životní kapitola mimořádně schopného muže, nejdéle sloužícího představeného klášteře v Žatci.

Informací o osobě P. Kamilla se dochovalo jen málo, lze však předpokládat, že při řešení problémů postupoval velmi rozumně; příkladem může být otázka zachování klauzury v době, kdy do většiny klášterů již docházely umývačky. Kvardián Kamill se proti této praxi nijak nestavěl, tvrdil, že špína a štěnice k dokonalosti nepatří.¹²⁶ V dopise z 23. října 1932 popisuje svůj zhoršený zdravotní stav, který hodnotí slovy: „*ještě žiji*“. Tehdy se mu ve tváři objevila oteklina; po náročném léčení se sice dokázal udržet na nohou, ale například psaní mu stále činilo potíže.¹²⁷ P. Kamill Pospíšil (vlastním jménem Florián Pospíšil) zemřel 15. června 1941 v Žatci, ve věku 70 let.¹²⁸

¹¹⁹ Osobní výkaz pro diecézi v Litoměřicích z 30. 5. 1936, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 22

¹²⁰ <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>, vyhledáno 15. 4. 2021

¹²¹ Nesignovaný dopis z 2. 9. 1926, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 22

¹²² Dopis P. Kamilla chrudimskému kvardiánu z 2. 9. 1936, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 22

¹²³ Dopis chrudimského kvardiána P. Kamillovi z 4. 9. 1936, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 22

¹²⁴ Dopis P. Kamilla chrudimskému kvardiánu z 2. 9. 1936, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 22

¹²⁵ Dopis chrudimského kvardiána P. Kamillovi z 4. 9. 1936, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 22

¹²⁶ Kniha memorabilí 1737-1950, 207

¹²⁷ Dopis P. Kamilla z 23. 10. 1932

¹²⁸ Matrika Pravčice 1863-1898, č. knihy 8273, Folio 31

Po Mnichovské dohodě připadl Žatec (a s ním i žatecký klášter, stejně jako dalších deset kapucínských konventů) jako město s převahou německého obyvatelstva k Německé říši. Generální ministr, pro kláštery, které se nově ocitly na území Německé říše, zřídil k 1. lednu 1939 samostatný Sudetský generální komisariát, který byl propojen s bavorskou kapucínskou provincií. Kvardiánát po Kamillu Pospíšilovi, který měl českou národnost, převzal jeho německý spolubratr P. Maximilián Josef Hilbert. Záznamy v kronice po roce 1938 však chybí. Není tedy přesně známo, jak vypadala situace v klášteře v době 2. světové války.¹²⁹

3.5. Klášter po druhé světové válce

První poválečný záznam v klášterní kronice je datován k 9. květnu 1945. Kromě informace o konci války je v něm uvedeno, že čtyři vítězné mocnosti (USA, Velká Británie, SSSR a Francie) schválily obnovení Československé republiky a vyhnání Němců ze země. Ještě v květnu byl žatecký klášter převeden pod správu Českomoravské provincie se sídlem na Praze 4 a jeho administrátorem se stal P. Petr z Prahy 2. Klášterní kronika zachytila i situaci Němců: „30. V. – 1. VI. Obyvatelé německé národnosti se hlásili na úřadě práce. Pak jim byly vydány potravinové lístky jako pro Židy za války.“¹³⁰ Mimořádně nepříjemná situace nastala 3. června 1945, kdy muži německé národnosti museli odejít do nedalekých Postoloprť, a to včetně členů konventu.¹³¹ Toho dne sloužil bývalý kvardián P. Maximilián mši v klášterním kostele, kterou přerušil český voják se samopalem a nařídil jejich přesun na žatecké náměstí. Ještě v poledne nastal přesun do 15 km vzdálených Postoloprť. Z kláštera se přesun týkal P. Theodora, Fr. Elzeara a P. Maximiliána. Pro posledně jmenovaného byl pochod v padesáti osmi letech mimořádně náročný, neboť trpěl na nemocné srdce a křečové žíly. Až do Postoloprť jej muselo odvézt nákladní auto. V Postoloprtech byli všichni shromážděni na nádvoří kasáren, kde museli stát s hlavou dolů (tomu, kdo by ji zvedl hrozilo zastřelení). V noci přšelo a neustále se ozývala střelba. Následující den byli mladí odvedeni na práci. Následně došlo k výběru Němců, kteří byli v SS a SA, ty následně čekalo zastřelení. Veškeré popravky se konaly před očima ostatních. Po celou dobu byli všichni na noc zavřeni v chlívků, kde se doslova mačkali. S tím se váže i příhoda, kdy se tamnímu veliteli Markovi zdálo, že Němci vychází ven příliš pomalu, a tak sebral P. Maximiliánovi hůl

¹²⁹ <https://hrobka.kapucini.cz/subdom/hrobka/index.php/cz/49-klaster-kapucinu/putovani-po-kapucinskyh-klasterech/263-klaster-v-zatci>, vyhledáno 7. 5. 2021

¹³⁰ Kniha memorabilii 1737-1950, 254

¹³¹ Tamtéž

a praštil ho s ní přes záda. Kromě P. Maxe stloukl i Fr. Elzeara. Po celý čas museli všichni přihlížet popravám a jiným zvěrstvům. Dne 7. června 1945 přijelo ze Žatce auto s kávou pro vězně. Protože se auto vracelo hned zpátky, byla podána prosba, aby v něm mohl P. Maximilián odjet. Této prosbě velitel Marek nevyhověl. Ještě ten den v poledne nastal pochod z Postoloprta do Žatce. P. Maximiliána trápily srdeční bolesti, a tak jej museli P. Theodor a Fr. Elzear většinu cesty nést. Nakonec u Bitozevsi požádal, ať ho nechají v příkopu u silnice a dále Bůh dojde do Žatce sám později. K tomu ale nakonec nedošlo. P. Maximilián byl totiž na místě beze svědků zavražděn vojáky. P. Theodor slyšel v povzdálí dva výstřely, ale byl nucen pokračovat v chůzi. Co se po cestě P. Maxovi stalo se později snažili zjistit P. Theodor i český spolubratr Vít. Nakonec až kvardián Petr získal potvrzení o jeho smrti. Zároveň dostal svolení jej pohřbít. Dne 9. června 1945 byly ostatky bývalého žateckého kvardiána P. Maximiliána Hilberta v tichosti uloženy do hrobu na městském hřbitově.¹³² Po návratu do Žatce byli Němci umístěni do sběrných táborů a přidělováni na práci do továren, obchodů a dalších podniků.¹³³ Kapucíni sice byli z této povinnosti vyjmuti, ale museli se pravidelně hlásit k evidenci. Jak popisuje klášterní kronika, činili tak vždy s obavou, aby nebyli odsunuti.¹³⁴ Ještě téhož roku se jeden kapucín (v kronice označen „P. W.“) odstěhoval ze Žatce do Rakouska. V roce 1946 klášter opustili další dva řeholníci, P. Theodor odešel dobrovolně s transportem do Německa, Fr. Elzear byl o měsíc později odsunut. V roce 1947 byl do Roudnice přeložen Fr. Vít. Úbytek pěti řeholníků znamenal pro klášter citelnou personální ztrátu. Nasvědčují tomu dva zápisy z 26. října 1946 a 18. dubna 1947, kdy se do kláštera přistěhovali autorova sestra Anna a jeho otec, což bylo zdůvodněno nedostatkem pracovních sil.¹³⁵

Kromě šesti visitací oživil dění v klášteře i příchod volyňských Čechů do Žatce. 26. května 1945 byl ustaven Prozatímní volyňský akční výbor, který měl jednat o možném návratu „Volyňáků“ do Československa.¹³⁶ Patrně v souvislosti s touto událostí byla v Žatci 15. července 1945 sloužena mše dlouholetým volyňským misionářem a farářem ze Staré Bělé J. Střížem.¹³⁷ Dne 8. února 1947 přijel do Žatce první

¹³² Kalckhoff/Löbl: Anonymní zpráva o zavraždění žateckého pátera Maximiliana 7. června 1945, 320-321

¹³³ Kolektiv autorů 2004, 379

¹³⁴ Kniha memorabilií 1737-1950, 254

¹³⁵ Kniha memorabilií 1737-1950, 255

¹³⁶ Kolektiv autorů 2004, 382

¹³⁷ Kniha memorabilií 1737-1950, 254

vlak s volyňskými Čechy a následovaly další.¹³⁸ 5. dubna stejného roku připravili kapucíni pro své nové spoluobčany pohostění v klášterním refektáři a 15. června pro ně byla sloužena bohoslužba. Klášterní kronika také zmiňuje 13. červenec 1947, kdy „Volyňáky“ ve vlasti přivítal arcibiskup Dr. Beran,¹³⁹ který již v roce 1945 promluvil na tryzně za masakr v Českém Malíně na Volyni; při této příležitosti byla také uspořádána sbírka na podporu volyňských Čechů.¹⁴⁰

Jeden z posledních zápisů v kronice z února 1950 uvádí, že se ke křížové cestě zavedlo elektrické osvětlení.¹⁴¹ Ještě téhož roku byl klášter zrušen. Budova měla být následně využita jako škola s internátem pro romské děti. Stavební úpravy však mohly být provedeny jen do té míry, aby nenarušily památkovou hodnotu kláštera. Nakonec se od tohoto záměru upustilo a v budově bývalého konventu byl umístěn domov důchodců.¹⁴²

¹³⁸ Kolektiv autorů 2004, 385

¹³⁹ Kniha memorabilií 1737-1950, 256

¹⁴⁰ Kolektiv autorů 2004, 386

¹⁴¹ Kniha memorabilií 1737-1950, 256

¹⁴² Zahradník 2017, 24-25

4. Umělecká výzdoba

4.1. Sochy před kostelem Korunování Panny Marie

Nalevo od vstupu do kostela Korunování Panny Marie stály od r. 1711 tři sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Barbory a sv. Rodiny. Všechny tři byly v 50. letech 20. stol. přemístěny na dvůr kláštera, kde došlo k jejich silnému poškození a v případě sv. Rodiny a Barbory k úplnému zničení. Patrně nejlépe jsou tato barokní díla zachycena na litografii Emanuela Kutschera.

Svatá Rodina byla zhotovena na náklad Davida Bedřicha Kettlera. Jedná se o sousoší, tvořené třemi postavami Panny Marie nalevo, sv. Josefa napravo a malého Ježíška uprostřed. Podstavec sochy by mohl svým členěním připomínat sloup. Je tvořen odzdola masivním plintem, patkou, dříkem, na němž se patrně nacházela nápisová destička či orámovaný nápis, dále konvexně vyboulený velký prstenec a ukončen hlavicí na níž již stojí sochy. Středová část podstavce je mírně předsunuta a vytváří tak místo pro postavu Ježíška, který se drží za ruce postav za ním. (*Obr. č. 4 – Socha sv. Rodiny*)

Sv. Barbora, postavená z peněz Jana Ferdinanda Wernera, byla stejně jako svatá Rodina zcela zničena. V r. 2006 se ovšem město rozhodlo osadit na původní místo kopii. Nejedná se ovšem o kopii původní sochy, ale jako předloha byla užita sv. Barbora z obce Cítoliby. Světice je zde oděná do šatů a královského pláště s hermelínem. V pravé ruce drží kalich, na který se dívá. U nohou vpravo má věž. Oproti tomu původní socha (*Obr. č. 5 – Socha sv. Barbory*) drží kalich v ruce levé. Pravou ruku má ohnutou v lokti, z vyobrazení se ovšem nedá přesně určit, zda jí má v gestu, či v ní drží nějaký svůj atribut. Původní Barbora měla na hlavě korunu, která byla oproti té cítolibské daleko výraznější. Na vyobrazení není ani zobrazena věž. Kromě výše uvedených rozdílů je Barbora z Cítolib zrcadlově otočená (*Obr. č. 6 – Socha sv. Barbory, replika z Cítolib*). Jinak se zde nedá popřít určitá podobnost obou soch (oděv, nebo postoj utvářený mírným prohnutím v kolenou).

Sv. Jan Nepomucký, jehož donátorem byl Jan Kryštof Gämperle¹⁴³, který je uveden i na podstavci, společně s datací (1. srpen 1711) a rokem opravy (1818).^{144 145 146} Jan Nepomucký je zde oblečen ve svém typickém oděvu. V pravé ruce drží bilet a v levé stylizovanou palmovou ratolest. Kolem hlavy má pět hvězd. Zprava přináší andílek

¹⁴³ Na podstavci uvedeno Gaemperle

¹⁴⁴ Nápis na podstavci sochy

¹⁴⁵ Zahradník 2017, 13-14

¹⁴⁶ Tutte 1904, 622

kříž s Kristem. (*Obr. č. 7 – Socha sv. Jana Nepomuckého*) Jedná se o jedinou z trojice soch, která se do dnešních dní dochovala. V r. 1992 bylo rozhodnuto zdevastovanou sochu opravit. Jan Nepomucký putoval do dílny pražského restaurátora, ale s vyzvednutím hotové sochy otálelo dvanáct let, mezitím došlo k jejímu odcizení. Po třech letech vyšetřování byla nalezena v rakouském městě Welf.¹⁴⁷ Pachatele policie nenašla. Následujících pět let Žatec jednal o jejím navrácení, mezitím byla socha uložena v depozitáři zemského soudu ve Vídni. Po převezení zpět do Žatce, byl Jan Nepomucký uložen v muzeu K. A. Polánka. Společně se sochou se vrátila uražená hlava, andílek a pár drobných úlomků. Kopie osazená v r. 2006 byla zhotovená podle fotografie.¹⁴⁸

4.2. Kostel Korunování Panny Marie

Klášterní areál je od zbytku města oddělený zdí, jedinou výjimkou je kostel Korunování Panny Marie. Jeho průčelí se nijak nevymyká řadovým regulím, jedná se o prostou stavbu s trojúhelníkovým štítem. Fasáda kostela je členěná dvěma obdélnými okny po stranách portálu a jedním kruhovým okénkem nad portálem, respektive nad obdélným reliéfem. Obdobně je tomu ve štítu, odděleném římsou, kde se nad dvěma menšími okny ve tvaru plných oblouků nachází malé kruhové okénko. (*Obr. č. 8 - Průčelí kostela Korunování Panny Marie*)

Portál kostela je zdobený jednoduchým ostěním s ušima, na nichž jsou drobné zvonečky. Nad vstupem se nachází jednoduchý soudečkový vlys bez jakéhokoli zdobení, který nese supraportu. Ta má podobu rozeklaného segmentového oblouku, který zdobí dvojice koulí (*Obr. č. 9 – Portál kostela Korunování Panny Marie*). Doprostřed oblouku je situován **alianční erb** zakladatelů kláštera (*Obr. č. 10 – Alianční erb zakladatelů kláštera*). Na pravé straně je znak Hýzrlů z Chodova, na levé Klowratů. Erby jsou umístěné v rolverkové kartuši, již po stranách obklopují rokajové hřebínky a jejíž vrchol je zakončen korunou. Návrhy na tento erb se dochovaly v litoměřickém archivu; původně byly čtyři - dva jednodušší s oběma erby v jedné kartuši a dva zdobnější se samostatnými erby doplněnými přilbou s klenotem a fafmochem. Všechny verze počítaly se zdobením rokajemi a korunou, která je ve všech případech téměř shodná (*Obr. č. 11 – Návrhy erbu nad portál kostela*). Zvolena byla nakonec jedna z prostších variant, nelze však přesně určit, o který z návrhů se jedná, neboť oba se hotovému výtvoru velmi podobají a ve výsledku je zřejmé jisté zjednodušení oproti předlohám. Ostatně celý portál je

¹⁴⁷ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/ukradena_socha_20080222.html, vyhledáno 5. 1. 2021

¹⁴⁸ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/socha_jan_nepomucky_zatec_20121208.html, vyhledáno 5. 1. 2021

jednodušší, než by odpovídalo dochovanému nákresu (*Obr. č. 12 – Návrh portálu kostela*). Podle něj měla ostění doplňovat dvojice pilastrů a lizény, supraporta měla být bohatší o dvě vázy a oblouk měl sahat až po korunu erbu (v konečném provedení dosahuje jen do poloviny). Ačkoli heraldicky by pravá strana erbu měla patřit Kolowratům Krakowským, orlice užitá nad vstupem má náprsní štítek, což je znamení rodové větve Kolowratů Liebsteinských.¹⁴⁹ Omyl kameníka můžeme vyloučit, neboť tentýž prvek lze vysledovat již na dochovaných návrzích erbu.

Nad portálem je umístěn cementový **reliéf Stigmatizace sv. Františka** z roku 1922 od Jáchyma Ryšavého (bratr laik). Sv. František zde klečí ve skalách a přijímá stigmata od ukřižovaného Krista ve svatozáři. Vpravo za světce stojí strom a malý kostel, patrně má představovat ten, který František vlastnoručně opravil (*Obr. č. 13 – Reliéf Stigmatizace sv. Františka z Assisi*). Na místě reliéfu bývala původně malba na plechu se stejným námětem od Josefa Koláře z roku 1897.¹⁵⁰

Dalšími zdobnými prvky v průčelí kostela jsou dva obelisky u pat štítu a kovový kříž na jeho vrcholu.

Jednolodní kostel bez věží má obdélný půdorys a je zakončen pravoúhlým presbytářem, k jehož severní straně přiléhá sakristie. Chrámová loď je zaklenuta valenou klenbou s lunetovými výsečemi (*Obr. č. 14 – valená klenba kostela*). Lunet je zde celkem šest, na každé straně tři. Každá přechází do ústupkového plného oblouku, které jsou od sebe odděleny pilastrem. Ve čtyřech obloucích jsou umístěna okna, v jednom se nachází kazatelna, poslední oblouk otevírá prostor postranní kaple svatého Josefa, pěstouna Páně.

Kazatelna z roku 1844, pocházející z dílny žateckého truhláře Josefa Karla Gutwalda a vyzdobená sochařem Franzem Schwarzbachem,¹⁵¹ je situována vpravo od oltáře. Stejně jako ostatní mobiliář kostela má hnědou barvu (jako v ostatních kapucínských kostelech) a skládá se z řečniště a stříšky; schody jsou umístěny mimo loď kostela. Řečniště stojí na krakorci ve tvaru otočeného zvonu, na němž se nachází tmavý prstenec se zlatým zdobením. V čele řečniště je umístěn vyřezávaný polychromovaný reliéf znázorňující postavy čtyř evangelistů i s jejich symboly (*Lukáš - býk, Matouš - anděl, Marek - lev, Jan - orel*). Reliéf je zasazen v kartuši složené ze stylizovaných rokají. Po obou stranách kartuše vyrůstají ornamenty složené z akantových listů; na bocích řečniště

¹⁴⁹ Juřík 2016, 18, 59

¹⁵⁰ Zahradník 2017, 23-24

¹⁵¹ Kolektiv autorů 2004, 282

jsou vyřezávané mušle se zavěšenými zvonečky. Nahoře je řečniště ukončeno pozlacenou římsou. Stríška má stejně jako řečniště půlkruhový tvar. Na spodní části je holubice ve svatozáři. Na nízkém čele se střídají květy a tři sloupky, což připomíná střídání triglyfů a metop v antické architektuře, čelo je na obou koncích zdobeno volutami. Na vrcholku stríšky jsou oblaka s dvěma hlavami andílků. Na zdi za jejich zády se tyčí latinský kříž překřížený paprsky svatozáře (*Obr. č. 15 – Kazatelna*).

V oblouku naproti kazatelně je umístěna dřevěná **zpovědnice**, která je zapuštěna do stěny a vidět je pouze její čelní strana. Zpovědnici tvoří tři oddělené prostory, prostřední s malými dvířky je určen pro kněze, dva postranní pro zpovídající se. Její zdobení je v duchu kapucínské prostoty minimální. Jednoduchá římsa v horní části, podpíraná čtyřmi malými krakorci, nese nízký nástavec v podobě rozeklaného oblouku. Jeho nejvýraznějším zdobením je zlatá linka s květem uprostřed. Zpovědnice tvoří jakýsi protipól dveřím pod protější kazatelnou, ty mají stejnou římsu i nástavec. Další dvě zpovědnice se nalézají na západní straně při vstupu do kostela (*Obr. č. 16 – Zpovědnice*).

Vlevo od zpovědnice se nachází **postranní kaple sv. Josefa**, jíž od lodi odděluje chórová přepážka v podobě balustrády. Kaple je zleva osvětlena malým oknem (*Obr. č. 17 – Kaple sv. Josefa*). Takřka celou zadní stěnu zabírá oltářní nástavec s obrazy od Jana Jiřího Heinsche. Uprostřed je zasazen obraz znázorňující sv. Josefa, jenž u levého boku drží malého Ježíška s lilii v ruce. Josef je oblečen do šedého nevýrazného oděvu, který takřka splývá s pozadím. Na plátně zaujme především postava Ježíška, jehož šat je červený. Otce a syna obklopují postavy tří andílků, nejnápadnější z nich, zčásti zahalený modrým pruhem látky a umístěný v pravém dolním rohu, na obě hlavní postavy ukazuje (*Obr. č. 18 – Obraz sv. Josefa s Ježíškem*). Ústřední motiv doplňují po stranách užší obrazy sv. Jáchyma a sv. Anny. Jejich roucha mají tmavé barvy, především odstíny zelené a hnědé, oba mají rovněž své atributy: Anna knihu, Jáchym koš a beránka¹⁵². Do vrcholu oltáře, nad malbu sv. Josefa s Ježíškem, je situován obraz, zasazený do jednoduchého rámu ve tvaru kasulového okna, znázorňující Boha otce, který je oděn do zeleného roucha, levou rukou se opírá o zeměkouli, pravou žehná (*Obr. č. 19 – Obraz Boha otce v nástavci oltáře*).

Emanuel Poche ve své knize *Umělecké památky Čech* klade tyto olejomalby do 1. desetiletí 18. století, obraz Boha otce konkrétně mezi roky 1705 až 1710.¹⁵³

¹⁵² Pflleiderer 2008, 148

¹⁵³ Poche 1982, 397

Rozsáhlá Heinschova monografie z roku 2006 od Michala Šronka dala všem čtyřem obrazům přesnější dataci mezi roky 1705 až 1710. Tato novější publikace hodnotí žatecké olejomalby jako podprůměrné práce malířovy dílny.¹⁵⁴

Architektura oltářního nástavce, do nějž jsou obrazy zasazeny, je rozdělena dvojicí kompozitních sloupů na tři osy. Obrazy sv. Jáchyma a sv. Anny v bočních osách mají pouze jednoduché rámy, nad každým z nich je umístěna pozlacená puklice. Krajiní strany uzavírají kompozitní pilastry. Boční osy oltáře jsou završeny segmentovými rozeklanými oblouky. Střední osa s obrazem sv. Josefa s Ježíškem je širší než boční osy. Po obou stranách plátna se nacházejí rokajové kartuše, z jeho horní části vystupují stříbrné mráčky s okřídlenými hlavami andílků. Po stranách vrcholového nástavce s obrazem Boha otce stojí dvě vázy na podstavcích s akantovými listy, podstavce volně navazují na volutové krakorce nadnášející zalamovanou římsu. Vrchní nástavec je stejně jako oba boční ukončen segmentovým rozeklaným obloukem. Po celé šířce oltáře probíhá pod vrchními segmentovými oblouky římsa, která nad obrazy kopíruje tvar těchto oblouků a nad sloupy se zalamuje.

Naproti kapli sv. Josefa je v oblouku umístěný **oltář sv. Rodiny**. Čelo oltářní menzy je zdobeno olejomalbou s motivy květů a hlav andílků. Jednoosý nástavec po stranách uzavírá dvojice kompozitních sloupů, které stojí na podstavcích v podobě malých pilířů s hlavicí a patkou ve tvaru římsy, dřívky zdobí malovaný kříž. Sloupy mají zlacené patky i hlavice, tmavě hnědé dřívky jsou hladké a jednoduché, pouze nad patkami a pod hlavicemi jsou ozdobeny malými malovanými palmetami. Nad patkami vystupují za sloupy boltce zdobené akantovými listy. Obraz sv. Rodiny je zasazený do jednoduchého pozlaceného rámu, nad nímž se nachází rolverková kartuše, ze které po stranách visí zvonečky. Nástavec vrcholí křížem s ukřižovaným Kristem (*Obr. č. 20 – Oltář sv. Rodiny*).

Na obraze sv. Rodiny se v levé horní části na oblacích vznáší Panna Marie v červených šatech a modrém plášti, se dvanácti hvězdami kolem hlavy. Shlíží na Josefa s Ježíškem. Sv. Josef, situovaný v pravé dolní části obrazu, je vymalován v kapucínském oděvu jako stařec s šedými vousy a řídkými vlasy. V rukou drží nahého Ježíška, pod nímž leží bílá plachetka. Před Josefem stojí andílek oděný stejně jako Panna Marie v modré a červené, v ruce drží Josefův atribut, rozkvetlou hůl. Nad Josefem a Pannou Marií se rozprostírá zamračená obloha, v níž je umístěn ještě jeden andílek, dnes již špatně viditelný.

¹⁵⁴ Šroněk 2006, 156, 164

Na oltární menze stojí před obrazem trojice drobných soch z 19. století, všechny jsou umístěny na jednom podstavci, který je symetricky odstupňován do několika úrovní, přičemž nejvyšší stupeň je uprostřed a další tři sestupně po obou stranách. Centrální stupeň je osazen sochou sv. Anny s malou Pannou Marií.¹⁵⁵ Oděv sv. Anny je převážně v hnědých odstínech a skládá se z šatů (hnědé až načervenalé), pláště (hnědý) a závoje (okrový). Panna Marie má na sobě přepásané šedé šaty. Jakožto Kristova babička zaujímá zde Anna nejčestnější místo; také pouze její část podstavce je zdobena pozlacenými akantovými listy, nad nimiž je rovněž pozlacená okřídlená hlava andílka. Po obou stranách jsou nižší stupně vyhrazeny pro svícny, stejně jako ty krajní, nejnižší. V pravé části stojí na stupni mezi svícny soška světce ve františkánském oděvu, který v pravé ruce drží lilii a v levé malého Ježíška, jedná se o sv. Antonína Paduánského.¹⁵⁶ V levé části je jako jeho protějšek umístěna socha světice v oděvu karmelitek,¹⁵⁷ jež si k hrudi tiskne květy růží, z nichž nad její levou rukou vystupuje krucifix. Jedná se pravděpodobně o sv. Terezii z Lisieux.¹⁵⁸

Kněžiště je od lodi oddělené chórovou přepážkou, kterou opět tvoří balustráda (*Obr. č. 21 – Kněžiště*). **Hlavní oltář** je umístěn ve výklenku východní stěny.

Před oltářem stojí na úrovni druhého schodu jednoduchá hnědá menza ve tvaru kvádrů. Tmavé pole na její čelní stěně je orámováno světlou linkou, uprostřed tmavého pole se nachází řecký jetelový kříž.¹⁵⁹ Tabernákl na menze je stejně jako zbytek oltářního nástavce hnědé barvy a zdobí jej světle hnědé komponenty. Má podobu edikuly, po jejích stranách jsou pilastry. Ty jsou na patkách zdobené květem, na dřívku listovím s květy, výše je umístěn prstenec v podobě drobné římsy a nad ní pod hlavicí stylizovaný květ. Světlá dvířka zdobí jednoduchý krucifix, pod dvířky a také nad nimi je ozdoba v podobě akantových listů. Pilastry nesou římsu ve tvaru segmentového oblouku, na němž se nachází na každém konci jeden andílek. Mezi nimi je umístěno hnízdo vynášené několika akantovými listy. V hnízdě sedí pelikán krmící svým masem mláďata. Po stranách tabernáklu se před pelikánem sklání dvojice andělů oděných do jednoduchých šatů a plášťů. Anděl vpravo má roucho zelené (barva naděje), anděl vlevo hnědé (barva kapucínského oděvu). Jejich podstavce s akantovými listy a květy tvoří křídla tabernáklu.

¹⁵⁵ Pflaiderer 2008, 140

¹⁵⁶ Pflaiderer 2008, 64

¹⁵⁷ Jirásko 1991, 123

¹⁵⁸ Pflaiderer 2008, 99

¹⁵⁹ Pflaiderer 2008, 136-137

Po stranách oltářní menzy se nalézají dva portály vedoucí do sakristie. Každý portál zdobí pět čabrak, přičemž ze čtyř postranních visí zvonečky. Supraportu tvoří římsa s rozeklaným trojúhelníkovým štítem s kartuší. Na obou vrcholech stojí deskový relikviář; čtvercové zasklené prostory pro relikvie jsou zasazené do dřevěných rámu v podobě monstrance, jejíž nohu obtáčejí akantové listy a jejíž hlavice se skládá z rokají, akantových listů a vrcholové koruny.

Oltářní nástavec je stejně jako v kapli sv. Josefa trojosý. Střední část je vyšší a širší než obě boční. Jednotlivé části od sebe oddělují dva kompozitní sloupy, jejichž dřívky spirálovitě obíhá květinový šlahoun. V krajích nástavce stojí stejně vysoké kompozitní pilíře se zvonečky na dřívku. Pod římsou se na obou bočních osách nacházejí vlysy s látkovým lambrekýnem, postranní sloupky a pilíře jsou zdobené květem. Nad vlysem pokračuje římsa, která je vespod zdobená zubořezem, nahoře bohatou dřevořezbou. Tento překlad je ve střední části přerušen, neboť do něj zasahuje hlavní oltářní obraz, v jehož rozích lze spatřit dva cvikly s okřídlenými hlavičkami andílků. Vrcholovou část tvoří bohatě rámovaný segmentový štít, v němž je umístěna kartuše pro dva erby, které jsou dnes již nečitelné.¹⁶⁰ Lze ovšem předpokládat, že vpravo se nacházel erb Ludmily Evy Františky hraběnky z Kolowrat a vlevo erb jejího manžela hraběte Viléma Albrechta, což by odpovídalo aliančnímu znaku nad vstupem do kostela. Stejně jako nad hlavním kostelním portálem i zde jsou po stranách stylizované rokaje a na vrcholu velice podobná koruna. Kartuše a koruna na oltáři jsou však daleko zdobnější než ty nad vstupem. Na samém vrcholu jsou umístěné rokajové hřebínky, které vytvářejí jakousi dekorativní mříž (Obr. č. 22 – Hlavní oltář).

Ústřední oltářní obraz zachycuje korunování Panny Marie, utvářejí jej dva vzájemně propojené celky. Prvním je na oblacích sedící Panna Marie, k níž přilétají andělci, přičemž jeden jí přináší lilii jako symbol čistoty. Panna Marie je oblečená do svých obvyklých barev, její šaty jsou růžové, plášť modrý. Vlasy má rozpuštěné, bílý závoj v týlu není téměř vidět.

Druhým celkem je svatá Trojice. Po pravém boku Panny Marie sedí Bůh Otec, po levém Ježíš Kristus a společně jí na hlavu pokládají korunu. Nad korunou se vznáší Duch svatý v podobě holubice, jíž obklopuje svatozář a hlavičky andílků. Ježíš Kristus, Pán Bůh a Duch svatý zaujímají kompozici trojúhelníku, symbol nejsvětější Trojice. Kristus je oděn do purpurového šatu a červeného pláště, obě barvy jej představují jako

¹⁶⁰ Pokud tam někdy byly

krále. Levou rukou přidržuje korunu a pravou žehná. Také Bůh Otec má na sobě královský plášť, zde oranžový se zelenou podšívku (barva naděje), jeho spodní šat je bílý; v levé ruce drží jednoduché královské žezlo. Ačkoli před obrazem stojí masivní tabernákl, obrazu samotnému nijak neubírá na jeho monumentalitě. Na rozdíl od ostatních pláten není toto zasazeno do jednoduchého rámu, ale do rámu zdobeného po celé délce drobnými pozlacenými palmetami.

Na bočních osách jsou umístěné menší obrazy, vlevo sv. Václava a vpravo sv. Ludmily.¹⁶¹ Sv. Václav je oděný do plátové zbroje, přes kterou má přehozený rudý plášť s hermelínem, v levé ruce drží královské jablko, v pravé palmovou ratolest jako symbol mučednictví. Na hlavě má posazenou korunu. Hledí vzhůru směrem k Duchu svatému na hlavním obraze nebo možná také k erbům na vrcholu oltáře. Stejným směrem se dívá i sv. Ludmila, také s korunou na hlavě. Pravou rukou přidržuje šál, svůj atribut, který má omotaný kolem krku, v levé ruce třímá palmovou ratolest. Oblečena je do tmavých šatů se zeleným pláštěm, což koresponduje se zelenou podšívku Boha otce a zelenými šaty anděla na pravé straně tabernáklu. Oba boční obrazy jsou ve srovnání s hlavním obrazem tmavé a ustupují tak spíše do pozadí (*Obr. č. 23 – Hlavní obraz a obrazy po stranách*).

Před výklenkem po obou stranách hlavního oltáře stojí dva menší boční oltáře. Po pravé straně oltář sv. Františka z Assisi, po levé oltář sv. Antonína Paduánského (*Obr. č. 24 – Oltář sv. Antonína Paduánského*). Oba jsou řešené stejně. Jejich oltářní menza je jednoduchá. Na podstavcích s květinovými ornamenty stojí kompozitní sloupy s jednoduchými dříky; tak jako u hlavního oltáře je i zde nad sloupy vložen květem zdobený vlys mírně vystupující do popředí. Nástavec tvoří segmentový štít, ve spodní části přerušovaný, neboť sem zasahuje vrchní část obrazu, kterou doprovází rokajová výzdoba. Nad štítem je umístěna kartuše z akantových listů udávající patrocinium oltáře. Na vrcholu kartuši zdobí palmeta a na bocích velké listy akantu.

Obraz sv. **Antonína Paduánského** na evangelní straně zachycuje tohoto světce v řádovém oděvu, jak se klaní malému Ježíškovi. Světec klečí vpravo, patrně před oltářní menzou, v levé ruce drží lilii jako svůj atribut, pravou svírá Ježíškovu pravou nožku, kterou líbá. Jezulátko sedí na menze, přes niž je přehozena šedá draperie; je nahý, oděné jen do kusu purpurové látky. Levou ruku pokládá na světcovu hlavu, pravou mu žehná.

¹⁶¹ U Emanuela Pocheho nepřesně uvedeny jako sochy

Ačkoli se scéna odehrává nejspíše ve večerní krajině, je v horní části zavěšena červená draperie s andílkem (*Obr. č. 25 – Oltářní obraz sv. Antonína Paduánského*).

Sv. František z Assisi na epištolní straně je rovněž v řádovém oděvu. Ruce má rozpažené, jako by přijímal stigmatizaci, k ní zde ovšem chybí Kristus. Františkova postava je zasazena do krajiny se zapadajícím sluncem, před skálu nebo jeskyni (*Obr. č. 26 – Oltářní obraz sv. Františka z Assisi*).

Okna kostela mají obdélníkový tvar, a kromě tří nejsou nijak zdobená. Dochované výkresy ukazují tři typy oken, dva sloužily pro inspiraci, třetí měl být vzorem pro čtyři okna v kostelní lodi. Kolorovaná kresba tuší znázorňuje okno ve tvaru plného oblouku. Rám tvoří bordura, uvnitř je okno rozdělené na kosočtverce, v nichž se střídají květy (*Obr. č. 27 – Návrh okna do klášterního kostela*). Uprostřed je medailon s rolverkovou kartuší a nápisem ECCE HOMO, v dalších oknech měly v medailonech být: logotyp z písmen MARIA, trnová koruna se třemi hřeby a písmeny I. H. S. a koruna Panny Marie. Okna měla být přizpůsobena románskému slohu, především se měla upravit bordura, a to podle oken v románském kostele v Hosíně, koberec (zřejmě ornamenty uvnitř) měl zůstat. Tato okna však nakonec realizována nebyla. Dva nákresy oken pro inspiraci pocházejí z let 1897 a 1898 a jsou signované iniciálami E. K. Mladší okno z roku 1898 je velice jednoduché (*Obr. č. 28 – Návrh okna pro inspiraci, 1898*). Druhé, starší, je mnohem zdobnější. Po stranách ho obíhá bohatá bordura, koberec tvoří stylizované květy ve tvaru křížů, uprostřed je umístěn medailonek s poprsím světce, který je zobrazen jako arcibiskup v kasuli, palliu a mitře a v rukách drží berlu a otevřenou knihu. Podle nápisu v dolní části se jedná o sv. Metoděje (*Obr. č. 29 – Návrh okna pro inspiraci, 1897*). Tento medailon byl nejspíše inspirací k tomu, že do dvou oken při vstupu do kostela byly vloženy medailony Karla Velikého (*Obr. č. 30 – Okno s medailonem Karla Velikého*) a Panny Marie Bolestné (*Obr. č. 31 – Okno s medailonem P. M. Bolestné*). V kněžišti se nachází okno v novobarokním stylu, na němž je vyobrazena sv. Cecílie hrající na varhany. Kolem ní jsou rozmístěni andělci doprovázející ji na hudební nástroje; celá scéna je zasazena do rámu barokních tvarů, obdobný rám se nalézá i na okraji okna. Jedná se tak o nejjednodušší okno celého kostela (*Obr. č. 32 – Okno s vyobrazením sv. Cecílie*).

Po celé délce kostelní lodi jsou rozmístěné **obrazy křížové cesty**. Obrazy z l. 1892- 1893 od Viléma Kandlera¹⁶² jsou zasazené do jednoduchých rámu, jejichž nástavec tvoří mřížka s akantovými listy. V mřížce je umístěna kartuše s pořadovým

¹⁶² Zahradník 2017, 23

číslem každého zastavení, horní část kartuše zdobí drobná palmeta, z níž vybíhá malý kříž (*Obr. č. 33 – Jeden z obrazů křížové cesty*).

Za hlavním oltářem se nalézá **prostor pro modlitby řeholníků**. Jedná se o nevelkou místnost obdélníkového půdorysu, zaklenutou valenou klenbou. Tři stěny jsou v úrovni dveří obložené táflováním, jež tvoří opěrky k upevněným sedátkům. U severní strany stojí skříň. Nachází se zde tři barokní plátna: Narození Krista, Zmrtvýchvstání a Korunování Panny Marie.

Malba Narození Krista zobrazuje Pannu Marii držící bílé plátno, na němž leží malý Ježíšek. Po její levici stojí sv. Josef, po pravici dvě porodní báby, nahoře poletují andělé. Obraz je velmi tmavý a nepříliš kvalitní (*Obr. č. 34 – Obraz Narození Krista*). Na protější stěně je pověšen obraz Zmrtvýchvstání. Jeho ústřední postavou je Kristus obklopený mraky, jak právě vystupuje ze svého hrobu na nebesa. Na rozdíl od jiných děl s touto tematikou je Kristus nahý, pouze část bílého plátna, které vlaje za jeho tělem, je přehozena přes Kristovu levou ruku a zakrývá jeho klín. Kamenná tumba má jednoduchý tvar, napravo od ní je položeno víko s pečetěmi. Na víku sedí anděl v bílo modrých šatech hledící na Krista. Po stranách jsou rozmístěni římsí vojáci, jeden spí, druzí jsou u vytržení z toho, co vidí. Oblečení jsou do zbroje, která typově odpovídá době vzniku obrazu. Opírají se o kopí, ten v popředí má i tasený meč, který má rovněž soudobý vzhled. Ačkoli je toto dílo bohatší než předešlý obraz, ani zde nelze hovořit o vysoké kvalitě, především postavy jsou značně toporné (*Obr. č. 35 – Obraz Zmrtvýchvstání Krista*).

Na zadní straně oltáře je umístěn obraz Korunování Panny Marie. Má podobnou kompozici jako obraz v lodi - nahoře holubice (Duch svatý), nalevo Ježíš Kristus a napravo Bůh Otec, kteří korunují Pannu Marii. Oba jsou oblečeni do šatů červené barvy, Bůh Otec má na rozdíl od předního plátna svatozář ve tvaru trojúhelníku a kromě žezla drží i zeměkouli. Také Panna Marie je oděná do červených šatů, přes ramena má přehozený modrý plášť. Zde nesedí na oblaku, ale stojí na půlměsíci - jedná se o jiný typ Assumpty, Nanebevzaté. Tady je koruna větší a obklopuje ji dvanáct hvězd. V obou spodních rozích jsou umístěni andělé (*Obr. č. 36 – Obraz Korunování Panny Marie*).

4.3. Varhany

Současné varhany umístěné na kruchtě byly navrženy 4. srpna 1885 varhanářem Karlem Eisenhutem z Litoměřic. Tento stavitel varhan a klavířů již pro klášter pracoval, a to v r. 1875, kdy za 150 zl. opravoval původního nástroje napadeného červotočem. Již tato práce byla velice kladně hodnocena, a patrně proto byl Eisenhuten osloven pro návrh

nových varhan. Dle tohoto návrhu byly varhany výrazně rozšířeny jako jedenácti rejstříkové. Jejich celková cena se vyšplhala na 1174 zl. vysvěceny byly již na vánoce 1885. Další zprávy hovoří, že v r. 1905 varhany prohlédl Heinrich Schiffner, který změkčil intonaci, oč ho požádal místní varhaník a r. 1912, kdy byl nástroj opraven a rozšířen Christophem Müllerem.

V r. 1925 byla navržena celková přestavba, kterou provedl Václav Weiss ze Zbuzan. Varhany byly rozšířeny z jednomanuálových na dvoumanuálové a k jedenácti rejstříkům se přidaly další dva. Weiss již o deset let dříve prováděl zdařilou přestavbu varhan v děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie. V kapucínském kostele se, ale jeho práce, která vyšla na 3 985 Kč, příliš nezdařila. Po přestavbě dostal Eisenhutův nástroj nevýrazný zvukový projev.¹⁶³ Navíc ani komunikace s Weissem nebyla jednoduchá, jak svědčí dochovaná korespondence mezi ním a kvardiánem kláštera P. Kamillem. V prvním dopisu Weiss žádá o svolení odložit svůj příjezd o šest týdnů, kvůli opravě varhan v Panenském Týnci. Pokud by to ovšem kvardián nepovolil, dorazil by až za čtrnáct dní, neboť ještě nemá vše nachystáno, a navíc si jeho syn Karel při práci odtrhl nehet.¹⁶⁴ V jiném dopisu se omlouvá, že do druhého srpna nebude hotov, kvůli stavbě dílny, zároveň kvardiána ubezpečuje, že na dalších zakázkách v Dobrovici a Kdyni mu počkají až bude hotový v Žatci a Panenském Týnci.¹⁶⁵ V již třetím omluvném dopisu opět žádá o odložení za dalších čtrnáct dní, neboť ještě zbývá dodělat táhla pro mechaniku. Kvardiánovi už, ale nejspíše docházela trpělivost, pod datem (6. dubna 1927) je tužkou připsáno „Může přijet 2. Května 1927 – později ne“.¹⁶⁶ Co Weissovi odepsal klášterní kvardián není přesně známé. Jisté je že v dopisu z 10. července 1927 se Weiss zavázal po tři roky prohlížet varhany a to pokaždé, když bude v Žatci. Cena za kontrolu byla 865 Kč – ve stejném dopisu je připsána prosba, aby kvardián poslal obnos jeho ženě. Společně se všemi dopisy je uložena i kartička formátu A5 na níž Weissova manželka Marie děkuje právě za tuto částku.^{167 168}

¹⁶³ Horák 2003, 130

¹⁶⁴ Dopis Václava Weisse pro žateckého kvardiána z 2. 8. 1925, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁶⁵ Dopis Václava Weisse pro žateckého kvardiána z 1. 4. 1927, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁶⁶ Dopis Václava Weisse pro žateckého kvardiána z 6. 4. 1927, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁶⁷ Dopis Václava Weisse pro žateckého kvardiána z 10. 7. 1927, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁶⁸ Nedatovaná kartička formátu A5 podepsaná Marií Weissovou, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

V r. 1944 byly Weissem zkomolené varhany prohlédnuty a popsány pro revitalizační účely. Ale až v r. 1993 se varhany dočkaly opravy, kterou provedl pražský varhanář Vít Čepírko.¹⁶⁹

Varhanní skříň je hnědá, pseudorokoková z doby Eisenhuta, tvoří ji tři části s píšťalami, z nichž prostřední, převýšenou tvoří oblouk. Mezi jednotlivými částmi jsou umístěné polopilíře s pozlacenými hlavicemi a při okrajích jsou místo hlavic pozlacené mušle. Ve vrchní části každé části je pozlacená mřížka tvořená rostlinnými motivy, která je i nad bočními částmi a na vrcholu uprostřed tvoří motiv kříže (*Obr. č. 37 – Varhany*).

4.4. Svícny

4.4.1. Dvanáct svícnu pro hlavní oltář z r. 1908

V r. 1908 byly u Josefa Neschkudly objednány svícny pro hlavní oltář. K těmto svícnům se dochoval, jeden dopis Josefa Neschkudly, dále patrně objednávkový lístek podepsaný kvardiánem Kamillem a výstřižek z ceníku. Z těchto dokumentů vyplývá, že objednané svícny měly být masivní z mosazi, ale Neschkudla poslal svícny bronzové. Nicméně sám Neschkudla se zde zaručuje i za tyto své výrobky, že více jak dvacet let nezčernají a nebude nutné je, kromě otírání od prachu, čistit. Rovněž ručí i že jeho svícny nechytí měděnku, což u jiných svícnu ve vlhčím kostele hrozí. Nejspíše nebyl splněn ani druhý požadavek, aby byly svícny masivní, neboť se zhotovitel ohrazuje proti výtce, že se svícny zdají příliš slabé. Přičemž poukazuje na větší praktičnost (nebudou tak těžké jako masivní) a ani při pádu na zem se nerozbijí, ale pouze ohnou tudíž je bude možné vrátit do původního stavu. Taktéž přesvědčuje kvardiána o výhodnosti této koupě, a ještě z každého kusu je ochoten slevit 2 zlaté.

Z přiložené výstřižku ceníku lze určit, že se jednalo o svícny 65 cm vysoké - podle uváděné ceny v dopisu 19 zl. (bez výše zmíněné slevy). Nohy každého svícnu tvořily rostlinné motivy, patrně akant. Uprostřed jednoduchého dřívku je nasazen zdobený nodus. Misku na odkapávání vosku opět dekorují rostlinné motivy a vše ukončuje jednoduchý trn pro svíci (*Obr. č. 38 – Návrh svícnu Josefa Neschkudly*).^{170 171}

4.4.2. Svícny z r. 1932

Z dochované korespondence můžeme vyčíst i vznik šesti svícnu, které v r. 1932 u společnosti „Výroba stříbrného a bronzového zboží H. Grünfeld papežský dvorní dodavatel“, objednal kvardián kláštera P. Kamill. V dopise

¹⁶⁹ Horák 2003, 130

¹⁷⁰ Nedatovaný objednávkový list kvardiána P. Kamilla, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁷¹ Dopis Josefa Neschkudly z 15. 4. 1908, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

z 15. června 1932 tehdejší kvardián požaduje masivní bronzové svícny ve výšce cca 40 - 50 cm. Kritériem bylo: dobré zpracování, ne moc velká zdobnost a co nejrychlejší dodání. Se skicou měla být zaslána i předběžná cena a možný termín dodání.¹⁷² Prakticky obratem byla doručena odpověď datovaná hned následujícím dnem. Grünfeld zde navrhuje, že místo skici může zaslat přímo ukázkou již hotového svícnu, který by odpovídal požadovaného tvaru. Zasláná ukáзка má cenu 150 korun a navíc jsou tyto výrobky na skladě takže by mohly být hned k dodání. Pod podpisem je ještě připsaná poznámka „Svícen jsem zároveň odeslal“, o tom, že tato ukáзка dorazila do Žatce svědčí i zelené podtržení této poslední věty a stejnou barvou ručně napsaná poznámka „přišel“.¹⁷³

Další reakce kvardiána Kamilla přináší další zajímavé zjištění, a to, že tyto svícny byly pořizovány nákladem konkrétního dobrodince. Což ukazuje určitou situaci mendikantských (žebravých) řádů, které byly mnohdy závislé na nejrůznějších dobrodincích. Kvardiánovi totiž zasláná ukáзка zcela nevyhovovala, svícen nebyl totiž bronzový, ale mosazný, a ještě byl plněný místo masivního. Nicméně musí konstatovat spokojenost dobrodince s touto ukázkou, a proto prosí zaslat i zbylých pět svícnu. Přičemž na jednom z nich ať je vyrytý nápis „Zur Ehre der Mutter Gottes: Aloisia Kraupner, Saaz, 21. VI. 1932“ (v překladu asi „k slávě (pocť) Matky Boží: Aloisia Kraupner, Žatec, 21. června 1932“). Určité roztrpčení kvardiána Kamilla nad jinými svícny, než chtěl je patrné ze závěru samotného dopisu. Zde se dotazuje, kolik by stály ty, jenž původně chtěl tedy masivní z bronzu.¹⁷⁴ Na tento dotaz reagoval H. Grünfeld v posledním dopise tím, že bronzové lité svícny vyrábí jen zřídka, neboť jsou poměrně drahé (kus za 500-600 korun). Zároveň kvardiána ubezpečuje o dobré kvalitě jím zaslanych tlačených svícnu. K tomuto dopisu je zároveň přiložen účet s částkou 927 korun – 900 korun za šest svícnu a 27 korun daň.¹⁷⁵

4.5. Liturgická roucha a textilie v letech 1905-1929

O liturgických oděvech z žateckého kláštera se dozvídáme z řádových inventářů a rovněž z korespondence. V letech 1905 a 1924 byla v kostelním inventáři zaznamenána

¹⁷² Dopis kvardiána P. Kamilla H. Grünfeldovi z 15. 6. 1932, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁷³ Dopis H. Grünfelda pro P. Kamilla z 16. 6. 1932, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁷⁴ Dopis kvardiána P. Kamilla H. Grünfeldovi z 20. 6. 1932, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁷⁵ Dopis a přiložený účet H. Grünfelda pro P. Kamilla z 24. 6. 1932, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

tato roucha a textilie: véla, humerály, alby, rochetky, kasule, korporály a purifikatoria. S výjimkou posledních dvou jmenovaných textilií se jejich počty pohybují od osmi do osmnácti kusů (korporály 30 ks. a purifikatoria 40 ks.).¹⁷⁶ Detailnější informace přináší korespondence z let 1905-1929 mezi kapucíny a sestrami boromejkami z pražských Řepích. Ty roucha nejen opravovaly, ale i šily nové kusy. Mezi nejčastější objednávky patřily pluviály a kasule (v dopisech označované jako mešní roucho).¹⁷⁷ Nejčastěji užívaným materiálem byl vlněný nebo hedvábný damašek.¹⁷⁸ Jako výzdoba byla uváděna hedvábná porta a kříž, zároveň v duchu kapucínské prostoty nebylo zdobení rouch nijak veliké. Pokud byla roucha vyšívaná, jednalo se většinou o strojovou práci.¹⁷⁹

Z dochované korespondence vyplývají i dobré vztahy a velká spokojenost kapucínů s prací boromejek. Příkladem může být objednávka nového pluviálu, kasule, štol, bursy a véla pro kalich, vše v bílé barvě. Tento dopis má dataci 1. únor 1926. Již 18. února téhož roku, byl do Žatce poslán pluviál, a protože sestry nevěděly, zda má být kasule zdobená nebo jednoduchá poslaly obě možnosti pro výběr (nevhodná měla být poslána zpět). Odpověď patrně kvardiána (dopis není podepsaný) ukazuje asi nejlépe velikou spokojenost se zaslánými textiliemi:

„Sestrám v Řepích.

Ponechal jsem provedení objednaných paramentu vkusu a úsudku ctihodných sester, a jak došlé ukazuje, dobře jsem učinil. Jsme všichni velice spokojeni. Posíláte jeden parament zpět nestojí za to, ponecháme si oba.

Raďte nám laskavě poslati účet a složenku, abychom mohli peníze co nejdříve odeslati.

Za obstarání srdečně děkuje ve veškeré úctě

oddaný“¹⁸⁰

4.6. Obrazy kapucínských světců a blahoslavených

Z výzdoby samotného kláštera se zachoval soubor deseti obrazů, z 18. stol., světců, od neznámého autora (autorů). Fakt že se jedná o jeden soubor svědců podobné rozměry a takřka stejné hnědé jednoduché rámy. Jedná o kapucínské a františkánské světky, blahoslavené a jednoho otce, všichni jsou ale oděni do kapucínského roucha. Poslední je obraz blíže neidentifikovatelného světky (nebo blahoslaveného/otce). Dnes jsou všechny

¹⁷⁶ Inventář kláštera a kostela Kapucínského v Žatci, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, Karton č. 12

¹⁷⁷ Dopis sestrám boromejkám z 1. 2. 1926, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁷⁸ Účet pro důstojný klášter P. Kapucínů v Žatci z 21. 10. 1929, SOA Litoměřice

¹⁷⁹ Účet pro Veleďstojný Klášter Patres Kapucínů v Žatci z 20. 2. 1926, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

¹⁸⁰ Dopis sestrám boromejkám z 1. 2. 1926, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12

uloženy v regionálním muzeu K. A. Polánka v Žatci. Většina světců mohla být identifikována i díky nápisovým polím, ty jsou u sedmi obrazů umístěny v dolní části. U zbylých tří je malíř umístil do pravého horního rohu a vlivem pozdějších zásahů došlo k jejich zamalování.

V r. 2018 byl celý soubor restaurovaný, obrazy byly především čištěny od prachu, docházelo k doplnění protržených částí plátna a kde to bylo možné restaurátoři sejmuli pozdější přemalby. Právě při tomto restaurování byly u tří zmiňovaných obrazů (sv. Felix, sv. Fidel a neznámý světec) odkryty kartuše s nápisy. Pouze u neznámého světce nebyl nápis čitelný, a proto nedošlo k jeho bližšímu určení.

Sv. František z Assisi (*Obr. č. 39 – Obraz sv. Františka z Assisi*)

Zakladatel františkánského řádu byl původně lehkomyšlný mladík, který se toužil stát rytířem. Jeho mysl se však dotkl Bůh a on se vydal cestou následování Krista a apoštolů. Na žateckém obraze je zpodobněn v kapucínském oděvu s růžencem, na kterém visí masivní křížek a malá lebka. Jeho ruce nesou stigmatizační rány, které se mu vytvořili v hlubokém vytržení při modlitbě. Bylo tak vyhověno jeho prosbě trpět jako Kristus na kříži, aby mohl i stejně milovat.

František se modlí ke krucifixu, který je umístěn před ním. Ten sehrává velice důležitou roli ve Františkově životě. Při modlitbě k němu promluvil Kristus z kříže a vyzval jej, aby opravil jeho rozpadající se dům (myslel církev), což byl prvotní impuls vedoucí k Františkovu duchovnímu životu. Za křížem je umístěn další Františkův atribut lidská lebka.¹⁸¹

Celá scéna je zasazena před skálu, či jeskyni. Což souvisí s Františkovým způsobem života a možná i s jeho snahou přiblížit lidem Kristovo lidství, kdy v Grecciu vytvořil v jeskyni živé jesličky.

V dolní části obrazu je umístěn nápis „*S: FRANCISCUS PATER ET INSTITUTOR, TOTI ORDIN. MINORUM INCEPIT ANNO 1206. OBIIT ANNO 1226 AETATIS SUAE*”¹⁸²

Sv. Bonaventura (*Obr. č. 40 – Obraz sv. Bonaventury*)

Ačkoli se jedná o františkána je oděný jako kapucín, přes roucho má oblečenou červenou mozetu, jako odznak kardinálské hodnosti. Napravo za ním je nízká knihovna, na níž je umístěn kardinálský klobouk a dvojramenný kříž. Bonaventura zde sedí v křesle

¹⁸¹ <https://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/zivotopisy/svati/107-frantisekzassisi>, vyhledáno 17. 2. 2020

¹⁸² <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 20. 11. 2020

u stolu a píše knihu. Právě knihy za ním ukazují tohoto světce jako velkého vzdělance, díky čemuž se stal jedním z nejvýznamnějších teologů v dějinách církve. Bonaventura je zachycen při psaní knihy, což nepochybně poukazuje na jeho literární činnost jako např. dílo „Evangelní dokonalost“ ve které obhajoval žebravé řády, nebo životopis sv. Františka z Assisi. Poslední významnou kapitolou jeho života byla příprava Druhého Lyonského ekumenického koncilu, během jehož přípravy Bonaventura umírá.¹⁸³

Sv. Ludvík z Toulouse (*Obr. č. 41 – Obraz sv. Ludvíka z Toulouse*)

Narodil se jako královský princ, syn neapolského krále Karla II. Od 14 let žil sedm roků v zajetí u Barcelony, kromě velké zbožnosti se zúčastnil i rytířských her. Při nich si ale přivodil zranění a za své uzdravení slíbil vstoupit do františkánského řádu. Řeholníkem se stal i přes to, že byl přímým nástupcem na trůn, ještě před tím se ale na přání otce stal biskupem v Toulouse. Zemřel ve věku dvaceti tří let.¹⁸⁴

Na obraze je Ludvík vyobrazen v kapucínském rouchu, s takřka holou hlavou. Jako jediný z vyobrazených je bezvousý, což odkazuje na jeho nízký věk. Světec je vyobrazen v situaci, kdy se vzdává své panovnické role a přijímá úlohu biskupskou. Levou rukou se dotýká královské koruny a žezla. Do pravé ruky bere mitru a berlu, tyto biskupské atributy jsou umístěny na jakési skříni (pultu/oltáři aj.) zdobené čabakami. Tyto duchovní odznaky jsou navíc umístěny více než ty královské a z jejich směru jde i paprsek světla, které osvětluje celou postavu.

Sv. Fidel ze Sigmaringen (*Obr. č. 42 – Obraz sv. Fidela ze Sigmaringen*)

Tento filosof, advokát, kněz a kapucín je vyobrazen v řádovém oděvu, s krátkým vousem a vlasy kolem hlavy s malou čupřinou na čele. Před ním stojí otevřená kniha podepřená lidskou lebkou. V pravé ruce drží malý krucifix (patrně se modlí) a v levé má atributy svého umučení: meč, kterým mu byla rozetnuta hlava a kyj jímž protestanté zohavili světčovo tělo.

Nalevo za Fidelem je umístěna jeho mučednická smrt. Kdy sv. Fidel vyšel z kostela ve Seewisu v němž předtím kázal a chtěl se vydat do města Grüşch. Po pár metrech jej zastavili protestanté a když odmítl přejít na jejich víru byla mu rozřazena hlava a jeho tělo následně zohaveno. Nad scénou s umírajícím Fidelem, vystupuje z nebes anděla a přináší palmovou ratolest s vavřínovým věncem (symboly mučednictví a budoucí svatosti).¹⁸⁵

¹⁸³ <https://www.ofm.cz/2017/07/15/svaty-bonaventura-z-bagnoregia/>, vyhledáno 17. 2. 2020

¹⁸⁴ <http://catholica.cz/?id=3831>, vyhledáno 15. 2. 2020

¹⁸⁵ <https://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/zivotopisy/svati/110-fidelzesigmaringen>, vyhledáno 17. 2. 2020

Napravo od postavy světce je kartuše s nápisem určujícím totožnost sv. Fidela.¹⁸⁶

Sv. Josef z Leonessy (*Obr. č. 43 – Obraz sv. Josefa z Leonessy*)

Josef je vyobrazen při modlitbě, oblečený je v řádovém oděvu s velkým růžencem za pasem. Stojí v prosté místnosti a rukama se opírá o lebku na stole. V rukách drží krucifix, v Josefově životě je uváděno, že jej nosil nejen při modlitbách, ale i během chůze. S krucifixem v ruce dokonce přesvědčil skupinu asi padesáti lupičů, kteří zničili vesnici v Arquatě, aby změnili svůj život. Celý jeho úspěch je viděn ve světcově osobnosti a úzkém spojení s Bohem, které posiloval stálými modlitbami. Právě toto úzké spojení s Bohem může symbolizovat světlo proudící z levého horního rohu a ozařující světce.

Za postavou Josefa je umístěné okno, v němž je zobrazena jeho misie do Cařihradu. Josef ve snaze napodobit sv. Františka z Asissi a pokusil se proniknout k sultánovi Muradovi III. Ještě před sultánovými komnatami byl zadržen a odsouzen k smrti. Poprava probíhala zavěšením na háky za šlachy na levé ruce a noze. Po třech dnech byl zachráněn, a právě tento moment je na obraze zachycen. Scéna se odehrává před branou města a přihlíží jí skupina pěti Turků. Josef zde visí za levou ruku na šibenici a již ho sundává anděl. Rovněž i zde drží Josef svůj krucifix.¹⁸⁷

Bl. Bernard z Offidy (*Obr. č. 44 – Obraz bl. Bernarda z Offidy*)

Bernard je zobrazen s velkým, bílým vousem a holou hlavou. Oblečený je v řádovém oděvu přepásaným cingulem s velkým růžencem. Na rozdíl od ostatních obrazů není Bernard zasazen do konkrétního prostředí, ale je za ním jen hnědé pozadí. Ruce má zkřížené na hrudi, přičemž v pravé drží lilii, jako symbol jeho tělesné i duchovní čistoty. Svou velkou zbožnost projevoval už když se v 15 letech staral o stádo býků. Prostý kapucínský život jej velice přitahoval, svou duchovní harmonií. Do řádu vstoupil 15. února 1626 v Corinaldu a po skončení noviciátu složil věčné sliby. Vynikal svou pracovitostí, střídmostí, skromností a moudrostí. Velikou zbožnost zachovával až do konce života, dnem i nocí trávil v modlitbách s očima upřenými k nebi. Byl soucitný s celým tvorstvem, jak se zvířaty, tak i s chudými lidmi, pro které pěstoval zeleninu. Stal se o nemocné spolubratry a mnohdy připomínal jejich matku, když spravoval sandále a hábity ostatních. V jeho životě se objevilo i několik momentů, kdy díky němu ožily mrtvé děti a uzdravil nemocné.¹⁸⁸

¹⁸⁶ <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 20. 11. 2020

¹⁸⁷ <https://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/zivotopisy/svati/74-josefzleonessy>, vyhledáno 15. 2. 2020

¹⁸⁸ <https://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/zivotopisy/blahoslaveni/124-bernardzoffidy>, vyhledáno 15. 2. 2020

Sv. Felix z Cantalice (*Obr. č. 45 – Obraz sv. Felixe z Cantalice*)

Světec je umístěn do krajiny s tmavými mraky. Napravo stojí patrně stěna s kartuší, v níž je nápis určující identitu svätce. Samotný Felix je oblečený od řádového roucha, přes levé rameno má žebráckou mošnu a v pravé ruce drží růženec. Vlasy i vousy má šedivé a krátce střižené. Felix patřil k první generaci kapucínů, do řádu vstoupil v době, která nebyla pro řád vůbec příznivá a objevovaly se i návrhy pro jeho zrušení. Felix dokonce odmítl nabídku stát se augustiniánem s tím, že chce být jen kapucínem. Nejdlejší část svého života strávil v Římě, kde se věnoval žebrání o chléb, víno a olej pro své bratry. Pro ostatní kapucíny se stal vzorem. Po jeho smrti se scházelo velké množství všeho lidu, aby uctili jeho mrtvé tělo.¹⁸⁹

Sv. Serafín z Montegranara (*Obr. č. 46 – Obraz sv. Serafína z Montegranara*)

Na rozdíl od ostatních obrazů je zde vedle svätce postava anděla, která je zde stejně dominantní jako on sám. Rozdílný je i Serafinův řádový oděv, který je vyspravován záplatami, což odpovídá tomu, jak jej popisují očití svědkové. Rovněž je uváděno, že vlasy a vousy měl stále neupravené a velice mu páchlo z úst. V levé ruce drží hořící srdce a pravou natahuje ke krucifixu podávaným andělem. Anděl stojící napravo je oděný do růžového roucha a opírá se o pulpit. Kříž neustále držel v ruce a nabízel jej k políbení všem, kteří mu chtěli políbit ruku nebo oděv. Předsevzal si, že kdokoli jej pokoří pomodlí se za něj růženec Panny Marie. Svým sebezáporem dosáhl svatosti a vykonal mnoho zázraků. Stačilo se dotknout jeho roucha, přijmout pohlazení či vyslovit jméno a hned mizely nemoci a nevyřešitelné věci.¹⁹⁰

Otec Angel (*Obr. č. 47 – Obraz otce Angela*)

Poslední obraz představuje francouzského kapucínského bratra Angela z Joyeuse, vlastním jménem Jindřich z Joyeuse hrabě z Bouchage. Je zobrazen v kapucínském oděvu s dlouhým plnovousem a růžencem v levé ruce. Před ním jsou na stole umístěny tradiční kapucínské atributy - krucifix, lebka a kniha. Vedle nich je položená korunka, odkazující na Angelův šlechtický původ. Jindřich z Joyeuse hrabě z Bouchage byl původně ženatý s Kateřinou z La Valette, s níž měl dceru Enrichettu Kateřinu. V roce 1587 ovdověl a následně vstoupil mezi kapucíny. Řád však musel dočasně opustit po smrti svého bratra Gastona. Stal se členem Katolické ligy, ve které působil jako jeden

¹⁸⁹ <https://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/zivotopisy/svati/230-svfelixcantalice>, vyhledáno 15. 2. 2020

¹⁹⁰ <https://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/zivotopisy/svati/48-serafinzmontegranara>, vyhledáno 15. 2. 2020

z vojenských a politických vůdců. V roce 1596 získal hodnost francouzského maršála. Na jeho vojenskou kariéru poukazuje přilba a rudý prapor za korunou. Roku 1599 se vrátil zpět do řádu. Jak naznačuje nápis na obraze, jednalo se o vynikajícího učenice a kazatele. Vrcholem jeho kariéry se stalo zvolení generálním definitorem v roce 1608 na kapitule v Římě. Zemřel krátce poté, při návratu z této kapituly.^{191 192}

Obraz neznámého blahoslaveného/ světce (*Obr. č. 48 – Obraz sv. Vavřince z Brindisi*)

Mezi kolekcí olejomalb se nalézá i obraz jehož nápisové pole je i po restaurování zcela nečitelné. Na webových stránkách žateckého muzea, je tato malba označena jako „obraz neznámého kapucínského světce“.¹⁹³

Dílo zobrazuje muže v pokročilém věku v kapucínském oděvu, s růžencem, plnovousem, řídkými vlasy kolem hlavy a drobnou čupřinou nad čelem. Má zavřené oči a ruce zkřížené k modlitbě. Před řeholníkem na stole je otevřená kniha podepřená lidskou lebkou, za kterou stojí kříž. Nad křížem v levém horním rohu je Panna Marie s Ježíškem v oblacích. Jedná se o tzv. assumptu, tedy Marie stojící na měsíci. Oblečená je v žlutohnědém rouchu, s modře oblečeným Ježíškem na levé ruce a oba mají na hlavě korunu. V pravém horním rohu je zase umístěná kartuše zdobená volutou a dnes již nečitelným textem.

S Pannou Marií a lebkou bývá zobrazován sv. Felix z Nicosie. Na obraze, ale chybí jeho další atribut – žebrácká mošna¹⁹⁴ a ani fyziognomie zobrazeného tomuto světci neodpovídá. Jako pravděpodobnější se jeví sv. Vavřinec z Brindisi (v té době blahoslavený - 1783¹⁹⁵). Obdobně s dlouhým plnovousem a řídkými vlasy je Vavřinec zobrazen např. před kostelem Nalezení sv. Kříže v Brně. Až nápadnou podobnost obraz vykazuje v porovnání s mědirytinou z Národního archivu, která je dole opatřena. I zde má Vavřinec zavřené oči a ruce zkřížené v modlitbě, rovněž se shoduje i světcova fyziognomie. Na rytině nechybí ani atributy – kříž a kniha opřená o lebku. Rozdílné je umístění Panny Marie, zatímco na rytině je jako socha na oltáři, na obraze se objevuje v levém horním rohu. Marie tvoří nejsvětější místo celé olejomalby. Obklopují jí mraky a zpoza ní vystupuje sluneční zář. Světlo na celém obraze jde přibližně od Marie, což nejspíše naznačuje, že daný kapucín se k Panně Marii modlí. Celé této scéně je možné

¹⁹¹ <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 20. 11. 2020

¹⁹² <https://www.treccani.it/enciclopedia/angelo-di-joyeuse/>, vyhledáno 19. 4. 2021

¹⁹³ <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 20. 11. 2020

¹⁹⁴ Foltýn/Vlček/Sommer 1998, 128

¹⁹⁵ Možný důvod, proč zobrazený nemá svatozář

přiřadit i část z legendy o Vavřincovi: „*Však všechno to uznával Vavřinec, za dar milostivýho Boha, a nic své pilnosti nepřičítal, což jeho stálá přítomnost mysle – jeho vroucná pobožnost k Marii Panně bezevší pochybnosti způsobila.*“¹⁹⁶

Na základě více uvedeného lze říci, že obraz patrně zobrazuje sv. Vavřince z Brindisi. Pro tuto možnost hovoří i skutečnost, že Vavřinec stál v čele dvanáctičlenné skupiny kapucínů, která v r. 1599 přišla jako první do Čech. Tento kazatel a diplomat, je také jedním z patronů české kapucínské provincie¹⁹⁷, tudíž by jeho přítomnost v této kolekci obrazů byla více než nasnadě.

¹⁹⁶ Hoechenberger 1784, 6 (*gramaticky upraveno*)

¹⁹⁷ Buben 2006, 359

5. Medailonky tří nejslavnějších osobností spjatých s dějinami kláštera

Ludmila Eva Františka hraběnka z Krakovská z Kolowrat, rozená Hieserlová z Chodova - zakladatelka a patronka

Dcera Bernarda Hieserleho z Chodova a Anežky Robenhauptové ze Suché se narodila v r. 1616. Tato žena se stala velkou příznivkyní kapucínského řádu a zasvětila svůj život charitativní činnosti. Dobročinnost mohla vykonávat díky zajištění, které jí přinesly její sňatky. Vdaná byla celkem třikrát. Poprvé se jejím mužem stal Ferdinand svobodný pán de Couries. Jejich manželství trvalo od r. 1637 do manželova skonu v r. 1646. Díky Ferdinandově závěti získala Ludmila 12 000 zlatých, a na základě manželské smlouvy jí také připadlo dalších 28 000 zlatých. Druhým manželem se v r. 1651 stal Zikmund hrabě Wolkenstein-Rodenegg, kterého měla údajně přivést ke kapucínskému řádu, neboť je pohřben v klášteře na Hradčanech. Je ovšem známo, že jeho rod měl tento řád v oblíbě již dlouho předtím. Ludmiliným třetím mužem byl Vilém Albrecht hrabě Krakovský z Kolowrat. Zatím co Ludmila Eva vstupovala do třetího manželství, hrabě Vilém se ženil již po páté. Jednalo se o zámožného muže, kterého v r. 1671 císař Leopold I. povýšil do stavu hraběte Svaté říše římské a v r. 1674 do dědičného hraběcího stavu. Vilém Albrecht zemřel 18. února 1688. Mimo dobročinnosti se Ludmila dále věnovala i pražské Loretě, kde díky ní vznikla kaple sv. Josefa. Zemřela 28. května 1695, pohřbena byla pod Svatou Chýší. Rakev s hraběněčinými ostatky spočinula mezi podlahou a klenbou lobkovické hrobky.^{198 199}

Jan Ignác Dlahoweský z Dlouhé Vsi - pomocný světící biskup pražské diecéze v roce 1683 vysvětil klášterní kostel

Narodil se 6. února 1638 v Praze. Vystudoval v jezuitském konviktu sv. Bartoloměje a v roce 1661 byl vysvěcen na kněze. Poté působil ve Staré Boleslavi, Německém Brodě, u Panny Marie před Týnem a pak se stal kanovníkem na Vyšehradě a u sv. Víta, kde byl roku 1674 zvolen proboštem. Dne 10. dubna 1679 jej papež Inocenc XI. jmenoval milevijským (Milevi, Milevum, Milevitanus) biskupem. Ve stejném roce vybudoval v Praze Na Slupi dům pro zestárlé a nemocné kněze s kaplí Panny Marie Bolestné. Obě stavby osobně vysvětil a na jejich provoz dal 10 000 zlatých. Rovněž byl z jeho podnětu

¹⁹⁸ <http://www.kolowrat.cz/cs/vilem-albrecht-hrabe-krakowsky-z-kolowrat>, vyhledáno 25. 11. 2020

¹⁹⁹ Zahradník 2017, 7

vybudován kostel sv. Anny v Kraselově. Svými dary rozšířil i svatovítský poklad na Pražském hradě. Ke konci života se u něj začala projevovat slabomyslnost, pro níž mu byla v r. 1698 zakázána další činnost. Zemřel 10. ledna 1701 a byl pohřben v katedrále sv. Víta.^{200 201}

Jan Jiří Heinsch - malíř

Umělec narozený v roce 1647 v Kladsku byl po celý svůj život v úzkém styku s řeholními řády. Hlavně s jezuitu, augustiniány a křižovníky s červenou hvězdou. V r. 1679 získal měšťanské právo na Starém Městě v Praze a byl přijat do tamního malířského cechu. Později se usadil na Malé Straně, kde se roku 1696 stal starším představeným tamního malířského cechu. Posledním sídlem se mu stalo Nové Město. Nakrátko působil i jako bratr laik v klášteře augustiniánů v Bělé pod Bezdězem (odešel ještě před skončením roční zkušební lhůty). Podílel se na koncepci soch pro Karlův most, které objednal řád jezuitů. Jan Jiří Heinsch zemřel v r. 1712.²⁰²

²⁰⁰ Buben/Pokorný 2014, 39-41

²⁰¹ Podlaha 1917, 206

²⁰² Šroněk 2006, 136-138

6. Současný stav a budoucnost kláštera

Zatímco klášterní kostel je dnes ve správě římskokatolické církve, klášter je v majetku města.

Budova konventu byla bohužel dlouhodobě neudržována, na západní straně se propadla střecha a nestabilní se staly i podlahy v patře budovy. Město se zchátralou budovu snažilo několik let prodat za částku čtyři miliony korun.²⁰³ Podle zpráv, které v letech 2007 – 2015 přinesl server „Žatecký a Lounský deník.cz“, se objevilo několik vážných zájemců, ti ale po zhlédnutí havarijního stavu budovy od koupě raději upustili. V r. 2011 se v již zmiňovaném webu objevila zpráva, že by město bylo ochotno klášter prodat za sedm set tisíc korun, za předpokladu, že nový majitel do dvou let opraví střechu a získá povolení k užívání objektu.²⁰⁴

Jelikož byl stav budovy stále velice neutěšený a hrozilo její trvalé poškození, přistoupilo město k nejnútnejším opravám. V r. 2012 proběhla první etapa opravy střechy za jeden milion dvě stě tisíc korun. Hned následujícího roku proběhla další etapa v hodnotě jeden milion sedm set tisíc korun, která zahrnovala opravy krovů a výměnu střešní krytiny v západní části. Město se ale stále snažilo klášter prodat, protože pro něj nenašlo využití, a především chyběly finanční prostředky na celkovou opravu.²⁰⁵ V článku ze 17. června 2013 je uváděna zatím poslední odhadní částka opravy, a to sto třicet milionů korun.²⁰⁶ Roku 2014 proběhlo nutné statické zajištění celého objektu a o rok později následovala čtvrtá etapa opravy střechy, tentokrát ve východní části. Na tuto etapu byl vyčleněn milion šest set tisíc korun a dle slov starostky Žatce Mgr. Zdeňky Hamousové v televizi OKplus byly opravy konzultovány s ministerstvem kultury. Město každoročně získávalo dotace v rámci programu regenerace městské památkové zóny. Ve výše zmíněné televizní stanici bylo oznámeno i nové využití klášterní budovy, která se má přeměnit na polyfunkční centrum pro žatecké spolky a robotické centrum, jehož cílovou skupinou by měly být základní a střední školy, ale i široká veřejnost. Pro financování oprav podalo město žádost o dotaci z integrovaného regionálního operačního programu, avšak kvůli velkému počtu zájemců, nebyl Žatec

²⁰³ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/zatec_klaster_20081222.html, vyhledáno 5. 1. 2021

²⁰⁴ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/zatec_klaster_prodej_20110714.html, vyhledáno 5. 1. 2021

²⁰⁵ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/klaster_zatec_oprava_20130530.html, vyhledáno 5. 1. 2021

²⁰⁶ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/kapucinsky_klaster_zatec_20130617.html, vyhledáno 5. 1. 2021

úspěšný. Město se tedy rozhodlo rozdělit celou rekonstrukci do několika etap.²⁰⁷ Podle architekta Petra Bažanta by jako první mělo nastat kompletní vyklizení prostor - tj. odstranění „obkladů, ještě původní technologie, staré lednice apod.“ a rovněž musí být odstraněna dřevomorka, která se na některých místech vyskytla.²⁰⁸ Pro financování oprav de městu podařilo získat dotace od MAS Vladař ve výši pět milionů sedm set tisíc korun, rovněž byla podána žádost o dotaci z Norských fondů.²⁰⁹

Již v letech 2009 - 2011 byla obnovena klášterní zahrada. Její revitalizace proběhla v rámci projektu Chrámů chmele a piva, na který se městu podařilo získat dotaci z EU. Zahrada se vrátila do své francouzské podoby, která vychází z dochovaných historických pramenů. Byly odstraněny staré stromy a opraveny obvodové zdi. Pro veřejnost se otevřela 1. července 2011. Zahrada je především využívána pro relaxaci. V prostorách zahrady nově vyrostly kašna chmelových rytířů, ptačí voliéry, minizoo, dětské hřiště nebo kopie sochy bájného zachránce Žatce Boreše.^{210 211} Díky finančnímu daru německého muzea Stiftung Saazer Heimatmuseum byla v zahradě umístěna i busta spisovatele Jana ze Žatce.²¹²

²⁰⁷ Rozhovor se starostkou Žatce Mgr. Zdeňkou Hamousovou pro televizi OKplus, Rekonstrukce kapucínského kláštera v Žatci, zveřejněno na kanálu YouTube 10. 3. 2020

²⁰⁸ Rozhovor s architektem Petrem Bažantem pro televizi OKplus, Rekonstrukce kapucínského kláštera v Žatci, zveřejněno na serveru YouTube 10. 3. 2020

²⁰⁹ Kassal 2020, 4

²¹⁰ https://www.idnes.cz/usti/zpravy/kapucinsky-klaster-zatec-planovana-oprava.A170427_2321860_usti-zpravy_vac2, vyhledáno 5. 1. 2021

²¹¹ https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/klasterni_zahrada_zatec_20110712.html, vyhledáno 5. 1. 2021

²¹² https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/klasterni-zahrada-busta-jan-zatec.html, vyhledáno 5. 1. 2021

Závěr

Kapucínský klášter v Žatci (zatím) nepatří, na rozdíl od Klášterní zahrady, jejíž rekonstrukce podle dochovaných historických plánů proběhla v letech 2009 až 2011, mezi nejvyhledávanější památky města, což je jistě škoda. Jeho historie je dlouhá a bohatá. U jeho vzniku stála významná mecenáška řádu kapucínů. Její podpora řádu byla tak veliká, že si místo pro založení kláštera mohli vybrat řeholníci sami, a ona garantovala dodání potřebných financí. V Žatci tou dobou působili premonstráti, do husitských válek zde měli konvent minorité a benediktini z Porta Apostolorum, což možná vedlo k tomu, že vedle podporovatelů se objevila i celá řada odpůrců nového konventu. Nutno podotknout, že konflikt přižívovali i františkáni z Kadaně. Není tedy jisté, nakolik příchod kapucínů měšťané sami žádali, jak ostatně uvádějí některé zdroje.

Doba po příchodu kapucínů i následující období byly spojeny s velkým stavebním ruchem a následně opakovanými stavebními zásahy v klášteře i soustavným zvelebováním kostela. Klášter provázelo velké štěstí, neboť celkem pětkrát unikl požáru, který vždy zachvátil značné části města. Významný mezník v historii konventu nastal v době josefínských reforem. Žateckým kapucínům hrozilo zrušení. Tehdy se však za klášter plně postavilo město; v této době se již o kladném vztahu Žatečanů ke kapucínům nedá pochybovat.

Asi nejzajímavější kapitolu v klášterní historii představuje období kvardianátu P. Kamilla Pospíšila, které trvalo nezvykle dlouho - třiatřicet let. P. Kamill byl jistě mimořádně schopným člověkem, v roce 1919 dosáhl dokonce na pozici provinciála. Jeho kvardianátu se ale nevyhnuly ani momenty reflektující poklesky některých řeholníků. Příkladem může být kapucín, který byl přeložen do Žatce z Rakouska kvůli porušení šestého příkázání, nebo případ, který je znám na základě dopisu z 28. června 1929, v němž je uvedeno, že se v Žatci vyskytuje podivné individuum vydávající se za řeholníka Fr. Benedikta. Zvláštní je, že kvardián žádal přeložení svého řeholníka i v případě, pokud by bylo zmíněné individuum dopadeno.

Situaci po druhé světové válce dokumentuje pouze několik stránek v klášterní kronice. Vyjma dění v konventu samotném je zde zachycena i situace místních sudetských Němců, včetně zmínky o jejich přesunu do obce Postoloprty. Poslední zápisy pak kromě častých vizitací ukazují postupné personální redukování konventu, kvůli němuž musela být dokonce přijímána výpomoc z řad příbuzných neznámého řeholníka, jak vyplývá z jeho vlastních záznamů.

Umělecká výzdoba klášterního kostela je i přes kapucínskou prostotu poměrně bohatá. Nalézá se zde celkem pět oltářů, kazatelna, varhany a zpovědnice. Pro veškeré vybavení je charakteristická spíše menší zdobnost a sjednocující odstíny hnědé barvy, což se týká i prostoru za hlavním oltářem. Ačkoli je umělecká výzdoba v podobě obrazů a soch nemalá, není příliš kvalitní. V boční kapli se sice objevují díla významného českého barokního umělce, jedná se však o práce nepříliš vysoké hodnoty. Vedle vybavení kostela náleží k uměleckým dílům i obrazy kapucínských a františkánských světců. Každá z deseti olejomalb představuje jednoho světce s jeho atributy. U dvou z nich jsou namalovány i scény ze světceva života, přičemž postava světce je situována do místnosti, zatímco události s ním spojené jsou zasazeny do krajiny, jež je vidět za oknem. U dalších dvou maleb není přesně určeno, kteří světci jsou na nich vyobrazeni. Identita těchto postav byla stanovena na základě ikonografického rozboru. V případě obrazu otce Angela by jakékoli určování nebylo možné bez pomoci P. Pacifika Matějky.

Stejně jako mnoho jiných památek v Žatci i kapucínský klášter byl poznamenán komunistickou érou, kdy v důsledku mizivé nebo žádné údržby došlo k jeho zchátrání. Město se dlouhou dobu snažilo klášterní budovu neúspěšně prodat. V současné době však probíhá rekonstrukce celého objektu a zdá se, že se do něj opět vrátí život.

Seznam použitých zkratek

Bl. = blahoslavený (blahoslavená)

Fig. = figura

Fr. = Fráter (bratr)

Kat. výs. = katalog výstavy

Kart. = karton

V l. = v letech

V r. = v roce

Sv. = svatý (svatá)

Obr. = obrázek

P. = Páter

Zv. = zvaný

Seznam literatury

Primární literatura

- Státní oblastní archiv Litoměřice, fond Kapucíni Žatec
 - Kniha memorabilií 1737 – 1950, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 1, inv. č. 1
 - Kart. 1
 - Kart. 7
 - Kart. 9
 - Kart. 12
 - Kart. 22
- Matrika Pravčice 1863-1898, Moravský zemský archiv v Brně, č. knihy 8273, dostupné na:
https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/9087?image=216000010-000253-003374-000000-008273-000000-00-B06036-00310.jp2&fbclid=IwAR0ZErrV_038JV7VL-DAabAuZkwb9zbS0VAdSI7tHFIEgQJayOlavcjpQqI
- Hoechenberger1784—Jan Tomáš Hoechenberger: Weypis Żiwota blahoslawenýho Wyznáwače Wawřince z Brundusu Řádu Kapucýnskýho kterýhož ročnj památka a sl'awnost dne 7. Čerwence se koná.,Praha 1784, dostupné na: <https://books.google.cz/books?vid=NKP:1002290565-001&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

Sekundární literatura

- Bašta/Baštová 2012 — Petr Bašta / Jarmila Baštová (ed.): ARS MORIENDI Loretánské krypty. Z historie pohřbívání v kapucínských konventech (kat. výs.). Praha 2012
- Brčák/Wolf 2020 — Marek Brčák / Jiří Wolf: Čeští kapucíni v historické perspektivě aneb úvodní slovo editorů. In: Pax at Bonum Kapucíni v Čechách a na Moravě v raném novověku. Praha 2020

- Buben 2006 — Milan M. Buben: Encyklopedie řádů a kongregací v Českých zemích – žebravé řády. Praha 2006
- Foltýn/Sommer/Vlček 1998 — D. Foltýn / P. Sommer / P. Vlček: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1998
- Gajdošíková 2014 — Kateřina Gajdošíková: Kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje v Kyjově a typologie kapucínských kostelů v českých zemích (bakalářská práce na Filosofické fakultě UPOL). Olomouc 2014
- Hlaváček/Kopica 2010 — P. Hlaváček / J. Kopica: Žatec. Praha 2010
- Horák 2003 — Tomáš Horák: Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska. Ústí nad Labem 2003
- Hrdina/Bláhová/Moravová 2011 — Karel Hrdina / Marie Bláhová / Magdalena Moravová: Kosmas Kronika Čechů, Edice Memoria medii aevi, Praha 2011
- Hrudníková 1997 — Mirjam Hrudníková OP: Řeholní život v českých zemích řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice. Kostelní Vydří 1997
- Jirásko 1991 — Luděk Jirásko: Církevní řády a kongregace v českých zemích. Praha 1991
- Juřík 2016 — Pavel Juřík: KOLOWRATOVÉ věrně a stále. Praha 2016
- Kalckhoff/Löbl — Anonymní zpráva Zavraždění žateckého pátera Maximiliana 7. června 1945. In: Pravdou k smíření, vydáno Andreasem Kalckhoffem pro Heimatkreis Saaz ve spolupráci s Otokarem Löblem. Příbram 2013, dostupné na: <http://www.heimatkreis-saaz.de/>, vyhledáno 8. 5. 2021
- Kolektiv autorů 2004 — Kolektiv autorů: Žatec. historie / kultura / lidé. Praha 2004
- Lutovský/Bravemanová 2007 — Michal Lutovský / Milena Bravemanová : Hroby a hrobky našich knížat, králů a prezidentů. Praha 2007
- Pflaiderer 2008 — Pflaiderer Rudolf: Atributy světců. Praha 2008

- Podlaha 1917 — Antonín Podlaha: Dějiny arcidiecéze pražské od konce století XVII. Do počátku století XIX. Díl 1. Praha 1917
- Poche 1982 — Emanuel Poche: Umělecké památky Čech 4 T-Ž. Praha 1982
- Rabas 1938 — P. Vavřínek Rabas: Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století. Praha 1938
- Roedl/Bubeník/Ebel/Holodňák/Urban 1992 — Bohumír Roedl / Josef Bubeník / Martin Ebel / Petr Holodňák / Jaroslav Urban: Žatec. Praha 1992
- Šroněk 2006 — Michal Šroněk: Jan Jiří Heinsch – Malíř barokní zbožnosti (kat. výs.). Praha 2006
- Tutte 1904 — Karl Tutte: Der politische Bezirk Saaz, Žatec 1904
- Wieß 1821 — J. K. Wieß: Abbildungen sämtlicher geistlichen Orden männlich- und weiblichen Geschlechts in der katholischen Kirche. Praha 1821
- Zahradník 2017 — Pavel Zahradník / revize Jan Leibl: Dějiny objektu. In: Žatec, kapucínský klášter č. p. 299 Stavebněhistorický průzkum svazek I. Ústí nad Labem 2017, odborná knihovna ÚOP v Ústí nad Labem, Signatura: 1873/A

Internetové zdroje

- Kinšt 2012 — Petr Kinšt:
https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/socha_jan_nepomucky_zatec_20121208.html, vyhledáno 5. 1. 2021
- Kassal 2020 — Tomáš Kassal: Norské fondy by mohly pomoci s rekonstrukcí kláštera. In: Žatecký zpravodaj, 4. 6. 2020, 4
- Kinšt 2008 — Petr Kinšt:
https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/zatec_klaster_20081222.html, vyhledáno 5. 1. 2021
- Kinšt 2011 — Petr Kinšt:
https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/zatec_klaster_prodej_20110714.html, vyhledáno 5. 1. 2021

- Kinšt 2013 — Petr Kinšt:
https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/klaster_zatec_oprava_20130530.html,
vyhledáno 5. 1. 2021
- Kubíková/Krausová 2018 — J. Kubíková / M. Krausová:
<https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno
20. 11. 2020
- Strnadová 2017 — Miroslava Strnadová:
https://www.idnes.cz/usti/zpravy/kapucinsky-klaster-zatec-planovana-oprava.A170427_2321860_usti-zpravy_vac2, vyhledáno 5. 1. 2021
- Želinský 2008 — Libor Želinský:
https://zatecky.denik.cz/zpravy_region/ukradena_socha_20080222.html ,
vyhledáno 5. 1. 2021

Obrazová příloha

Obr. č. 3 - Socha sv. Josefa u Starého vrchu, 1715, pískovec

Obr. č. 4 - Socha sv. Rodiny, Kapucínský klášter, 1. pol. 19. stol., Emanuel Kutschera

Obr. č. 5 - Socha sv. Barbory, Kapucínský klášter, 1. pol. 19. stol., Emanuel Kutschera

Obr. č. 6 - Socha sv. Barbory, barokní replika sochy z Cítolib, osazená v r. 2006

Obr. č. 7 - Socha sv. Jana Nepomuckého, 1711, replika z r. 2006

Obr. č. 8 - Průčelí kostela Korunování Panny Marie

Obr. č. 9 - Portál kostela Korunování Panny Marie, 2. pol. 17. stol.

Obr. č. 10 – Alianční erb zakladatelů kláštera, 2. pol. 17. stol., pískovec

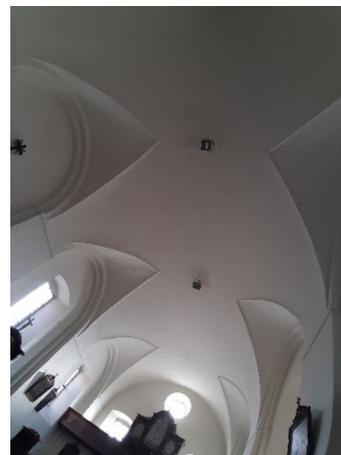
Obr. č. 11 – Návrhy erbu nad portál kostela, nedatováno

Obr. č. 12 – Návrh portálu kostela Korunování Panny Marie, nedatováno

Obr. č. 13 – Reliéf Stigmatizace sv. Františka z Asissi, 1922, cement

Obr. č. 14 – valená klenba klášterního kostela

Obr. č. 15 – Kazatelna, 1844, Karel Gutwald a Franz Schwarzbach

Obr. č. 16 – Zpovědnice

Obr. č. 17 – Kaple sv. Josefa

Obr. č. 18 – Obraz sv. Josefa s Ježíškem, 1705-10, J. J. Heinsch

Obr. č. 19 – Obraz Boha otce v nástavci oltáře, 1705-10, J. J. Heinsch

Obr. č. 20 – Oltář sv. Rodiny, 2. pol. 18. stol.

Obr. č. 21 – Kněžiště

Obr. č. 22 – Hlavní oltář

Obr. č. 23 - Obraz Korunování Panny Marie a obrazy sv. Václava a sv. Ludmily po stranách

Obr. č. 24 –
Oltář sv. Antonína
Paduánského

Obr. č. 25 – Oltářní
obraz sv. Antonína
Paduánského

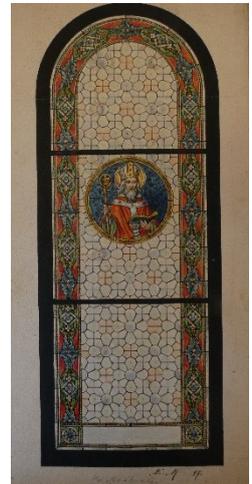
Obr. č. 26 – Oltářní
obraz sv. Františka z
Asissi

Obr. č. 27 – Návrh
okna do klášterního
kostela, 80. nebo 90. léta
19. stol.

Obr. č. 28 – Návrh
okna pro inspiraci, 1898,
E. K. mladší

Obr. č. 29 –
Návrh okna pro
inspiraci, 1897,
E. K. mladší

Obr. č. 30 –
Okno
s medailonem
Karla
Velikého,
2. pol. 19. stol.

Obr. č. 31 –
Okno
s medailonem
Bolestné
Panny Marie,
2. pol. 19. stol.

Obr. č. 32 – Okno s vyobrazením sv. Cecílie hrající na varhany

Obr. č. 33 – Jeden z obrazů křížové cesty

Obr. č. 34 – Obraz Narození Krista

Obr. č. 35 – Obraz Zmrtvýchvstání Krista

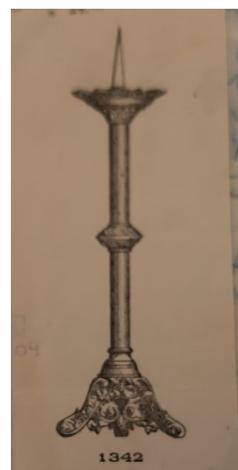

Obr. č. 36 – Obraz Korunování Panny Marie

Obr. č. 37 –
Varhany kostela Korunování Panny Marie

Obr. č. 38 –
Návrh svícnu z ceníku Josefa Neschkudly

Obr. č. 45
– Obraz
sv. Felixe
z Cantalice,
18. stol.,
olejomalba

Obr. č. 46 –
Obraz
sv. Serafina
z Montenegro,
18. stol.,
olejomalba

Obr. č. 47 – Obraz otce
Angela z Joyeuse, 18. stol.,
olejomalba

Obr. č. 48 – Obraz
sv. Vavřince z Brindisi,
18. stol., olejomalba

Seznam vyobrazení

1. Struktura kapucínského řádu
2. Kapucín. Reprodukce z: Wiess 1821, Obr. LXXII., Fig. 2
3. Socha sv. Josefa u Starého vrchu, 1715, pískovec, Žatec, Foto: archiv autora
4. Socha sv. Rodiny, 1. pol. 19. stol., Emanuel Kutschera, detail. Reprodukce z: Roedl 1992, 41
5. Socha sv. Barbory, 1. pol. 19. stol., Emanuel Kutschera, detail. Reprodukce z: Roedl 1992, 41
6. Socha sv. Barbory, replika sochy z Cítolib, osazená v r. 2006, Foto: archiv autora
7. Socha sv. Jana Nepomuckého, 1711, replika z r. 2006, Foto: archiv autora
8. Průčelí kostela Korunování Panny Marie, Foto: archiv autora
9. Portál kostela Korunování Panny Marie, Foto: archiv autora
10. Alianční erb zakladatelů kláštera, Foto: archiv autora
11. Návrhy erbu nad portál kostela, nedatováno, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 9
12. Návrh portálu kostela Korunování Panny Marie, nedatováno, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 9
13. Reliéf Stigmatizace sv. Františka z Assisi, 1922, cement, Foto: archiv autora
14. Valená klenba klášterního kostela, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
15. Kazatelna, 1844, Karel Gutwald a Franz Schwarzbach, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
16. Zpovědnice, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
17. Kaple sv. Josefa, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze

18. Obraz sv. Josefa s Ježíškem, 1705-10, J. J. Heinsch, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
19. Obraz Boha otce v nástavci oltáře, 1705-10, J. J. Heinsch, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
20. Oltář sv. Rodiny, 2. pol. 18. stol., publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
21. Kněžiště, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
22. Hlavní oltář, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
23. Obraz Korunování Panny Marie a obrazy sv. Václava a sv. Ludmily po stranách, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
24. Oltář sv. Antonína Paduánského, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
25. Oltářní obraz sv. Antonína Paduánského, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
26. Oltářní obraz sv. Františka z Assisi, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
27. Návrh okna do klášterního kostela, 80. nebo 90. léta 19. stol., SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 9
28. Návrh okna pro inspiraci, 1898, E. K. mladší, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 9
29. Návrh okna pro inspiraci, 1897, E. K. mladší, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 9
30. Okno s medailonem Karla Velikého, 2. pol. 19 stol., publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
31. Okno s medailonem Bolestné Panny Marie, 2. pol. 19 stol., publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
32. Okno s vyobrazením sv. Cecílie hrající na varhany, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze

33. Jeden z obrazů křížové cesty, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
34. Obraz Narození Krista, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
35. Obraz Zmrtvýchvstání Krista, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
36. Obraz Korunování Panny Marie, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
37. Varhany kostela Korunování Panny Marie, publikováno s laskavým svolením Litoměřické diecéze
38. Návrh svícnu z ceníku Josefa Neschkudly, SOA Litoměřice, fond Kapucíni Žatec, kart. 12
39. Obraz sv. Františka z Assisi, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z: <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 25. 3. 2020
40. Obraz sv. Bonaventury, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z: <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 25. 3. 2020
41. Obraz sv. Ludvíka z Toulouse, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z: <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 25. 3. 2020
42. Obraz sv. Fidela ze Sigmaringel, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z: <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 25. 3. 2020
43. Obraz sv. Josefa z Leonessy, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z: <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 25. 3. 2020
44. Obraz bl. Bernarda z Offidy, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z: <https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno 25. 3. 2020

45. Obraz sv. Felixe z Cantalice, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z:
<https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno
25. 3. 2020
46. Obraz sv. Serafína z Montenegro, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z:
<https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno
25. 3. 2020
47. Obraz otce Angela z Joyeuse, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z:
<https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno
25. 3. 2020
48. Obraz sv. Vavřince z Brindisi, Archiv Reg. muzea K. A. Polánka, Reprodukce z:
<https://www.muzeumzatec.cz/clanky-zachraneny-exponat-2018.html>, vyhledáno
25. 3. 2020